



РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

281-19/16

Београд

дел.бр. 22251 датум: 14. 06. 2016.



Защитник грађана
Zaštitnik građana

Покрајински заштитник грађана Аутономне Покрајине Војводине

Омбудсман



Beogradski centar
za ljudska prava

YUCOM

Komitet pravnika
za ljudska prava



Helsinški odbor za ljudska
prava u Srbiji

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

МОНИТОРИНГ
ЗАВОДА ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА

Извештај о посети
ОЗ Суботица

Београд, март 2016. године

ОПШТА ЗАПАЖАЊА

ОЗ Суботица се налази у згради из 1880. године у самом центру града, која је због своје локације и архитектуре неусловна за боравак лица лишених слободе. Поред неадекватних смештајних услова, као и евидентног недостатка запослених у Заводу, тим НПМ је приметио напоре управе Завода да лицима лишеним слободе у што већој мери омогући остваривање њихових права.

НПМ је става да је потребно без одлагања изместити Окружни затвор у Суботици у адекватан, наменски објект, јер постојећи објект ни адаптацијом не би било могуће ускладити са важећим стандардима.

САДРЖАЈ

1. УВОД

- 1.1. Основне напомене**
 - 1.1.1. *Мандат НПМ*
- 1.2. Подаци о посети заводу**
 - 1.2.1. *Општи подаци о посети*
 - 1.2.2. *Ток посете*
 - 1.2.3. *Сарадња завода са НПМ*
- 1.3. Подаци о заводу**
 - 1.3.1. *Општи подаци о заводу / службени подаци*
 - 1.3.2. *Посебни подаци - 2015. године / службени подаци*
 - 1.3.3. *Посебни подаци - на дан посете / службени подаци*
 - 1.3.4. *Локација и архитектура завода*

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

- 2.1. Материјални и други животни услови**
 - 2.1.1. *Просторије - спаваонице*
 - 2.1.2. *Заједничке просторије*
 - 2.1.3. *Хигијена у Заводу*
 - 2.1.4. *Опште опсервације о смештају у Заводу*
- 2.2. Исхрана**
 - 2.2.1. *Кухиња*
 - 2.2.2. *Трпезарија*
 - 2.2.3. *Кантина*

2.3. ПРАВНА ЗАШТИТА, БЕЗБЕДНОСТ И КОНТРОЛА

- 2.3.1. Правна заштита**
 - 2.3.1.1. *Информисање о правима и доступност прописа*
 - 2.3.1.2. *Пружање правне помоћи*
 - 2.3.1.3. *Посете браниоца, конзулата и организација за заштиту људских права*
 - 2.3.1.4. *Притужбе и жалбе и поднесци*
- 2.3.2. Безбедност**
 - 2.3.2.1. *Повреде безбедности (ванредни догађаји)*
 - 2.3.2.2. *Мере безбедности*
 - 2.3.2.2.1. *- претреси (прегледи) лица, просторија и пакета*
 - 2.3.2.2.2. *- видео надзор*
 - 2.3.2.2.3. *- аларм за позивање страже*
 - 2.3.2.3. *Мере принуде*
 - 2.3.2.4. *Посебне мере*
 - 2.3.2.4.1. *- смештај у посебно осигурану просторију без опасних ствари*
 - 2.3.2.4.2. *- смештај под појачан надзор*
 - 2.3.2.4.3. *- усамљење*
 - 2.3.2.5. *Дисциплинске мере*
 - 2.3.2.5.1. *- дисциплинска мера упућивања у самицу*
- 2.3.3. Премештаји, прекиди, отпуштања**
 - 2.3.3.1. *Премештаји*
 - 2.3.3.2. *Прекиди извршења казне*
 - 2.3.3.3. *Превремено отпуштање*
- 2.3.4. Контрола над радом Завода**

2.4. ТРЕТМАН И ПРАВА ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ

- 2.4.1 **Третман осуђених**
 - 2.4.1.1. *Организација и едукација запослених у Служби за третман*
 - 2.4.1.2. *Пријем и утврђивање програма поступања / разврставање*
 - 2.4.1.3. *Остваривање програма поступања (третмански рад)*
 - 2.4.1.4. *Додељивање и укидање посебних права*
 - 2.4.1.5. *Измена програма поступања / накнадно разврставање*
 - 2.4.1.6. *Социјална подршка и припрема за отпуст*
- 2.4.2. **Образовање и стручно усавршавање**
- 2.4.3. **Упошљавање**
- 2.4.4. **Слободно време**
 - 2.4.4.1. *Време изван затворених просторија и физичке активности*
 - 2.4.4.2. *Културне и уметничке активности*
- 2.4.5. **Обавештавање**
 - 2.4.5.1. *Штампа*
 - 2.4.5.2. *Радио и телевизија*
 - 2.4.5.3. *Библиотека*
- 2.4.6. **Посете**
- 2.4.7. **Пошиљке и комуникација**
 - 2.4.7.1. *Дописивање*
 - 2.4.7.2. *Пакети*
 - 2.4.7.3. *Новчане пошиљке*
 - 2.4.7.4. *Телефонирање*
- 2.4.8. **Верска права**
- 2.4.9. **Поступање према посебно осетљивим особама**
 - 2.4.9.1. *Малолетници*
 - 2.4.9.2. *Особе са инвалидитетом*
 - 2.4.9.3. *Жене*
 - 2.4.9.4. *ЛГБТ особе*
 - 2.4.9.5. *Припадници националних мањина*
 - 2.4.9.6. *Старе особе*
 - 2.4.9.7. *Странци/мигранти*

2.5. ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

- 2.5.1. **Организација**
 - 2.5.1.1. *Здравствена служба*
 - 2.5.1.2. *Здравствене евиденције*
 - 2.5.1.3. *Праћење здравственог стања*
 - 2.5.1.4. *Просторије за пружање здравствене заштите*
 - 2.5.1.5. *Апотека, подела лекова и терапије*
- 2.5.2. **Лекарски прегледи**
 - 2.5.2.1. *Прегледи по пријему*
 - 2.5.2.2. *Прегледи по захтеву*
 - 2.5.2.3. *Прегледи у посебним случајевима*
- 2.5.3. **ЛЕЧЕЊЕ И ИНТЕРВЕНЦИЈЕ**
 - 2.5.3.1. *Лечење и интервенције у Заводу*
 - 2.5.3.2. *Лечење и интервенције ван Завода*
 - 2.5.3.3. *Стоматолошка заштита*
 - 2.5.3.4. *Лечење душевно оболелих лица*
- 2.5.4. **Посебни аспекти здравствене заштите**
 - 2.5.4.1. *Заразне болести*
 - 2.5.4.2. *Болести зависности*
 - 2.5.4.3. *Повређивања*
 - 2.5.4.4. *Штрајк глађу*

- 2.5.4.5. *Смртни случајеви*
- 2.5.6. **Здравствени надзор**
- 2.5.6.1. *Надзор над радом Завода*
- 2.5.6.2. *Надзор над радом здравствене службе*

1. УВОД

1.1. ОСНОВНЕ НАПОМЕНЕ

1.1.1. МАНДАТ НППМ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НППМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НППМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима, и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НППМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица „Секретаријат Националног механизма за превенцију тортуре“, која обавља стручне послове НППМ, чији је мандат одређен чланом 4. Опционог протокола за превенцију тортуре. Секретаријатом руководи секретар НППМ у складу са смерницама заменика Заштитника грађана, задуженог за заштиту права лица лишених слободе.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НППМ², којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НППМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног поступка по јавном позиву³, Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НППМ, и то Београдски центар за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Група 484, Иницијативу за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S), Комитет правника за људска права (YUCOM), Међународну мрежу помоћи (IAN), Одбор за људска права – Ваљево, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Центар за људска права – Ниш.

По обављеним посетама, НППМ сачињава извештаје које доставља посећеној установи. Након тога, НППМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

¹ „Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 16/2005 и 2/2006 и „Сл. гласник РС - Међународни уговори“, бр. 7/2011.

² Потписан 12. децембра 2011. године.

³ Објављен је 29. јануара 2016. године у „Службеном гласнику Републике Србије“.

1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ ЗАВОДУ

1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВА	Окружни затвор у Суботици
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	24. и 25. март 2016. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови Националног механизма за превенцију тортуре у складу са чл. 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака („Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 16/2005 и 2/2006 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/2011)
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана, уз учешће представника Покрајинског заштитника грађана – Омбудсмана, Београдског центра за људска права, Комитета правника за људска права, Хелсиншког одбор за људска права у Србији и спољног сарадника – експерата медицинске струке
ВРСТА ПОСЕТЕ	редовна, по Плану посета за 2016. годину
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета је најављена
САСТАВ ТИМА ЗА ПОСЕТУ	<p>Милош Јанковић, заменик заштитника грађана - вођа тима</p> <p>Анико Ширкова, заменица покрајинског омбудсмана</p> <p>Јелена Унијат, Заштитник грађана / НПМ</p> <p>Јелена Самарџић, Заштитник грађана / НПМ</p> <p>Јелена Јелић, Заштитник грађана / НПМ</p> <p>Јагода Вјештица, Покрајински заштитник грађана – Омбудсман</p> <p>Катарина Голубовић, Комитет правника за људска права</p> <p>Јелена Мирков, Хелсиншки одбор за људска права у Србији</p> <p>Душан Покушевски, Београдски центар за људска права</p> <p>Милена Васић, Београдски центар за људска права</p> <p>Марко Штамбук, Београдски центар за људска права</p> <p>Проф. др Ђорђе Алемпијевић, специјалиста за судску медицину</p>

1.2.2. ТОК ПОСЕТЕ

Национални механизам за превенцију тортуре посете установама у којим се налазе лица лишена слободе обавља у складу са усвојеном методологијом, по којој посета садржи пет фаза.

ФАЗА I: РАЗГОВОР СА УПРАВНИКОМ ЗАВОДА

Посета тима Националног механизма за превенцију тортуре започета је, у оквиру I фазе по утврђеној методологији, разговором са Душаном Сувајцем, управником Заводу.

У уводном излагању, вођа тима Националног механизма за превенцију тортуре указао је на мандат Националног механизма за превенцију тортуре, опште циљеве који се желе постићи, принципе поступања и план посете Заводу.

Управник је представио Завод у општим цртама, и указао на основне проблеме са којима се Завод суочава у раду.

ФАЗА II: ОБИЛАЗАК УСТАНОВЕ

Тим Националног механизма за превенцију тортуре је обишао смештајне капацитете, најпре просторије за смештај притвореника, просторије за смештај осуђених и прекршајно кажњених лица, пријемно одељење, просторије за полицијско задржавање, као и просторије за смештај лица под посебним и дисциплинским мерама, затим просторе за шетњу, кухињу и трпезарију, кантину, просторије за посете и просторије за пружање здравствене заштите.

ФАЗА III: УТВРЂИВАЊЕ СТАЊА У ПОЈЕДИНИМ ОБЛАСТИМА

Посета тима Националног механизма за превенцију тортуре је, у оквиру III фазе посете по утврђеној методологији, обухватила разговоре са руководиоцима областима рада (начелницима служби) у Заводу о стању у релевантним областима као што су безбедност и инциденти; мере принуде, посебне и дисциплинске мере; права лица лишених слободе и њихов третман; здравствена заштита и сл.

Начелници и друга одговорна лица у Заводу су чланове тима Националног механизма за превенцију тортуре информисали о стању у Заводу и проблемима са којима се суочавају у раду.

Током разговора извршен је увид и копирање документације релевантне за утврђивање стања и поштовања права лица лишених слободе.

Осим разговора и увида и копирања документације, чланови тима Националног механизма за превенцију тортуре су у оквиру III фазе посете обишли поједине посебне просторије референтне за област посматрања.

ФАЗА IV: ИНТЕРВЈУИ СА ЛИЦИМА ЛИШЕНИМ СЛОБОДЕ

Тим Националног механизма за превенцију тортуре је, током посете обавио интервјуе са око 70 лица лишених слободе, који су се у време посете налазили у Заводу. Нико од лица, са којима је обављен разговор, није се жалио на било какав облик тортуре или злостављања. Највећи број жалби односио се на остваривање здравствене заштите и лош квалитет исхране.

ФАЗА V: ЗАВРШНИ РАЗГОВОР СА УПРАВНИКОМ ЗАВОДА

Посета Заводу окончана је, по утврђеној методологији, разговором тима Националног механизма за превенцију тортуре са управником.

Тим Националног механизма за превенцију тортуре указао је на основне утиске о посети, пре свега о поштовању права лица лишених слободе, њиховом третману, здравственој заштити и исхрани, уоченој атмосфери међу осуђенима, односу запослених према тиму Националног механизма за превенцију тортуре, о примедбама које су истакла лица лишена слободе, као и о елементима који могу довести до појаве тортуре, нечовечног или понижавајућег поступања.

1.2.3. САРАДЊА ЗАВОДА СА НПМ

Управа Завода и сва затечена службена лица остварила су пуну сарадњу са тимом НПМ, омогућивши му да несметано обави своју дужност.

Запослени су показали кооперативност, дали одговоре на сва постављена питања, тиму НПМ су омогућили приступ свим просторијама и инсталацијама, фотографисање свих делова Завода без ограничења, као и преглед, увид и фотографисање целокупне тражене документације. Омогућен је и несметан и ненадзиран разговор са свим лицима лишеним слободе по избору чланова тима НПМ.

Поступање управе Завода и свих запослених у смислу стварања услова за рад НПМ, као и недвосмислено исказана критичка свест у односу на пропусте уочене током посете, охрабрује у смислу очекивања да ће уочени недостаци на које је указано у овом извештају бити благовремено отклоњени у складу са објективним могућностима Завода.

1.3. ПОДАЦИ О ЗАВОДУ

1.3.1. ОПШТИ ПОДАЦИ О ЗАВОДУ / службени подаци

НАЗИВ ЗАВОДА	Окружни затвор у Суботици
АДРЕСА	Парк Рајхл Ференца 1, 24000 Суботица
ТЕЛ / ФАКС / E-mail	024/555 313, факс: 024/551 138 Електронска пошта: suzatvor@uiks.gov.rs
УПРАВНИК ЗАВОДА	Душан Сувајац
ВРСТА ЗАВОДА	Окружни затвор
ТИП ЗАВОДА	Полуотвореног типа
ОДЕЉЕЊА	Отворено одељење Полуотворено одељење Затворено одељење
СЛУЖБЕ	Служба за обезбеђење Служба за опште послове Одсек за третман Одсек за обуку и упошљавање Одсек за здравствену заштиту
БРОЈ РАДНО АНГАЖОВАНИХ У ЗАВОДУ - у радном односу и по уговору о делу	укупно 49 запослених, од тога: - 3 на пословима третмана - 35 на пословима обезбеђења - 0 на пословима обуке и упошљавања - 1 на пословима здравствене заштите, од тога: / 1 медицински техничар - 10 на општим пословима, од тога: / 1 дипломирани правник / 1 професионални кувар
ПРЕДВИЂЕН КАПАЦИТЕТ ЗАВОДА	за укупно 206 лица, од тога: - за 55 притвореника - за 111 осуђених - за 40 прекршајно кажњених

<p>ПОСЕБНЕ ПРОСТОРИЈЕ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - за притвор (<i>притворска јединица/одељење</i>) - за пријем (<i>пријемно одељење</i>) - за извршење казне за прекршај - за издвајање оболелих - амбуланта, зубна ординација и апотека се налазе у једној просторији - за смештај осуђених у посебно осигурану просторију - за смештај под појачани надзор (<i>ОПН</i>) - за усамљење и за извршење дисциплинске мере самице - за посете браниоца - за посете породице - за културне активности - за библиотеку - за обављање верског обреда - простор за шетњу - спортски терен
<p>ЕВИДЕНЦИЈЕ (КЊИГЕ) КОЈЕ СЕ ВОДЕ У ЗАВОДУ</p>	<p>Евиденција (књига) ванредних догађаја (инцидената) <i>/ води је Служба за обезбеђење</i></p> <p>Евиденција (књига) примене мера принуде <i>/ води је Служба за обезбеђење</i></p> <p>Евиденција (књига) примене посебних мера <i>/ води је Служба за обезбеђење</i></p> <p>Евиденција (књига) дисциплинских поступака <i>/ води је Служба за опште послове</i></p> <p>Евиденција (књига) дисциплин. мере упућивања у самицу <i>/ води је Служба за опште послове</i></p> <p>Евиденција (књига) притужби и жалби <i>/ води је Служба за опште послове, путем поднесака</i></p> <p>Евиденција (књига) повреда <i>/ води је Одсек за здравствену заштиту</i></p> <p>Евиденција (књига) пружања правне помоћи <i>/ води Службе за опште послове, путем недељних извештаја</i></p>

1.3.2. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ / службени подаци из 2015. године

ВАНРЕДНИ ДОГАЂАЈИ (ИНЦИДЕНТИ) У ЗАВОДУ	<p>У 2015. години у Заводу је било:</p> <p>39 ванредних догађаја (инцидената), и то:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 10 насиља међу затвореницима (убиства, туче и сл.) <i>/ у којима је учествовало 20 лица</i> - 3 самоповређивања - 8 објављених штрајкова глађу <i>/ у којима је учествовало 8 лица</i> - 17 проналазака недозвољених предмета <i>/ у којима је учествовало 6 лица</i>
МЕРЕ ПРИНУДЕ У ЗАВОДУ	<p>У 2015. години према 13 лица су примењене мере принуде, и то:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 3 употребе физичке снаге - 10 издвајања
ПОСЕБНЕ МЕРЕ У ЗАВОДУ	<p>У 2015. години према 19 лица су одређене посебне мере, и то:</p> <ul style="list-style-type: none"> - према 1 лицу: смештај у посебно осигурану просторију - према 6 лица: смештај под појачан надзор - према 3 лица: усамљење - према 9 лица: тестирање на заразне болести или психоактивне супстанце
ДИСЦИПЛИНСКЕ МЕРЕ У ЗАВОДУ	<p>У 2015. години према 52 лица су изречене дисциплинске мере, и то:</p> <ul style="list-style-type: none"> - према 10 лица упућивање у самицу - према 6 лица одузимање посебно додељених права - према 6 лица ограничење или забрана примања пакета - према 30 лица укор
ПОДНЕТЕ ПРИТУЖБЕ, ЖАЛБЕ и ТУЖБЕ	<p>У 2015. години лица смештена у Заводу су поднела укупно 8 притужби, жалби и тужби, и то:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 3 притужбе управнику Завода - 2 притужбе директору Управе - 3 жалбе на првостепена решења
ПОДНЕТЕ ПРИТУЖБЕ СУДИЈИ ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА	<p>У 2015. години било је укупно 225 поднетих појединачних захтева и притужби притвореника</p>

ПРУЖЕНЕ ЗДРАВСТВЕНЕ УСЛУГЕ У ЗАВОДУ	У 2015. години у Заводу је 5.795 пута пружена здравствена услуга (здравствени прегледи и интервенције)
УПУЋИВАЊЕ У ЗДРАВСТВЕНУ УСТАНОВУ	У 2015. години у 19 лица је упућено ради пружања здравствене заштите ван Завода, и то: - 16 у Специјалну затворску болницу - 3 у друге здравствене установе
СМРТНИ СЛУЧАЈЕВИ	У 2015. години у Заводу није било смртних случајева
ПРАВНА ПОМОЋ	У 2015. години у Заводу је 44 пута је пружена правна помоћ
ПРЕМЕШТАЈИ	У 2015. години 1 лице је премештено у други Завод
ПРЕКИДИ	У 2015. години није било прекидања извршења казне затвора
ПРЕВРЕМЕНА ОТПУШТАЊА	У 2015. години није било превременог отпуштања осуђених из Завода

1.3.3. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ / службени подаци на дан посете

БРОЈ ЛЛС СМЕШТЕНИХ У ЗАВОДУ	Укупно 206 лица, од тога: - 47 у притвору - 156 на извршењу казне затвора , и то: - 142 осуђених / 12 у пријемном одељењу / 5 у отвореном одељењу / 82 у полуотвореном одељењу / 43 у затвореном одељењу * 14 прекршајно кажњених * 3 ван Завода (привремено у другом заводу, здравственој установи, на одсуству и сл.)
БРОЈ ПРИПАДНИКА ПОСЕБНИХ ГРУПА	- 1 странац прекршајно кажњен - 4 жене у притвору

БРОЈ ОСУЂЕНИХ ПОД МЕРАМА	Осуђени под ДИСЦИПЛИНСКИМ МЕРАМА: - 1 лицу ограничење или забрана располагања новцем
---------------------------------	---

1.3.4. ЛОКАЦИЈА И АРХИТЕКТУРА ЗАВОДА

ЛОКАЦИЈА ЗАВОДА	Зграда Завода налази се у урбаном делу града (центар), а има и Економију, која је удаљена неколико километара од зграде Завода.
АРХИТЕКТУРА ЗАВОДА	Полуотворени павиљон је новосаграђен, налази се на Економији, а почео је са радом 2014. године Објект који се налази у центру потиче из периода владавине Марије Терезије (1880. година), али је прилагођен потребама Управе за извршење кривичних санкција.
СТАЊЕ ОБЈЕКТА	Павиљон на Економији је у добром стању, док је зграда у центру стара и оронула. Сваке године врши се кречење просторија и редовно се одржавају све инсталације и опрема, као и хигијена у Заводу.



2.1. МАТЕРИЈАЛНИ И ДРУГИ ЖИВОТНИ УСЛОВИ

Завод је у четири нивоа – приземље, први, други и трећи спрат. У приземљу се налазе заједничка просторија за туширање лица лишених слободе, кухиња, хладњача, просторије за чување прехранбених намирница, вешерај и занатска радионица. На првом спрату налазе се спаваонице за осуђенике из полуотвореног одељења, заједничка просторија за дневни боравак осуђених и прекршајно кажњених лица, просторије за полицијско задржавање, просторије за магацин и библиотека. На другом спрату налазе се просторије - спаваонице за притворенике, просторија за мере самице / усамљења, посебно осигурана просторија, берберница, соба за пријем у Завод, просторија за преглед пакета и купатило за притворенице. На трећем спрату су просторије – спаваонице предвиђене за осуђенике из затвореног одељења, прекршајно – кажњена лица, две просторије пријемног одељења као и амбуланта.

На дан посете тима НПМ, у отвореном одељењу било је 5 осуђеника, у полуотвореном 82, а у затвореном 43.

2.1.1. Просторије – спаваонице

У Заводу постоје мале просторије – спаваонице предвиђене за смештај 2 лица, површине око 7 квадратних метара, као и велике просторије површине око 28,4 квадратних метара за смештај 8 лица. Ширина мањих соба (од зида до зида) је 1,8 метара. У свакој спаваоници налази се мокри чвор који заузима око 1 квадратни метар простора. У складу са наведем, лицима лишеним слободе није омогућен смештај у складу са стандардима.

У свим просторијама у Заводу уочена је влага на зиду, услед чега у појединим спаваоницама отпадају и делови малтера са зида. Према службеним наводима, кречење просторија се редовно врши, међутим влага врло брзо након кречења избије на површину зидова. Такође, линолеум, којим су покривени подови спаваоница, углавном је оштећен, посебно у делу око мокрих чворова.

Мокри чворови су у изузетно лошем стању са дотрајалим санитарним уређајима. Иако су зидом и вратима одвојени од остатка просторије, већи број врата на мокрим чворовима није могуће затворити или су иструлила.

УТВРЂЕНО

Просторије – спаваонице нису у складу са важећим стандардима.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право на смештај који одговара савременим хигијенским условима и месним климатским приликама.⁴

Минимални стандарди за лични животни простор у затворским установама:

- $6m^2$ за просторију где се смешта једно лице, не рачунајући санитарни чвор
- $4m^2$ за просторију где се више лица, не рачунајући санитарни чвор
- најмање 2 m ширине, од зида до зида
- најмање 2,5 m висине, од пода до плафона.⁵

У заједничким спаваоницама, треба поштовати минималне величине: $10m^2$ за два затвореника, $21m^2$ за пет затвореника, $35m^2$ за седам затвореника и $60m^2$ за дванаест затвореника.⁶

Просторије у којима осуђени живе и раде морају бити чисте, суве, проветрене, загрејане и довољно осветљене, како природним, тако и вештачким светлом које омогућава читање и рад без сметњи за вид, те да спаваоница мора бити толико пространа да на сваког осуђеног дође најмање осам кубних метара и

⁴ ЗИКС, члан 77. став 1, исто Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 15.

⁵ Стандарди Животног простора по затворенику у затворским установама Европског комитета, CPT/Inf (2015) 44

⁶ Ibid, став 14.

четири квадратна метра простора; просторије морају имати примерене санитарне уређаје и средства за личну хигијену.⁷

Услови смештаја, а нарочито просторије за спавање, морају поштовати људско достојанство, приватност и испуњавати захтеве за одржавање здравља и хигијене, при томе водећи рачуна о климатским условима, површини пода, запремени ваздуха, осветљењу, грејању и вентилацији.⁸

Затвореници морају имати приступ санитарним просторијама које су хигијенски исправне и поштују приватност.⁹

Просторије у којима осуђени у заводу живе и раде су чисте, суве, проветрене, загрејане и довољно осветљене како природним, тако и вештачким светлом које омогућава читање и рад без сметњи за вид. Спаваоница је толико пространа да сваком осуђеном припада најмање осам метара кубних простора и четири квадратна метра. Просторије у заводу имају примерену санитарну опрему која омогућава обављање физиолошких потреба у чистим условима кад год то осуђени жели, уз обезбеђење приватности.¹⁰

Све просторије имају сто и клупе за седење, као и касете за одлагање личних ствари. Лежајеви су у добром стању и опремљени су душецима, јастуцима и постељином која делује чисто. Лица лишена слободе могу да користе и своју постељину.

У тренутку посете није затечено ниједно лице лишено слободе без свог кревета, односно засебног лежаја. Међутим, према службеним наводима, као и на основу увида у извештаје судије за извршење кривичних санкција, није редак случај да, услед пренасељености Завода, због недостатка лежајева, лица лишена слободе спавају на душецима на поду.

УТВРЂЕНО

Услед недостатка простора у ОЗ Суботица, често се дешава да лица лишена слободе спавају на душецима на поду.

РАЗЛОЗИ

Сваки осуђени има право на засебан лежај.¹¹

Сваком осуђеном се обезбеђује посебан лежај са постељином. Постељина се састоји од: душека, јастука, јастучнице, чаршава, ћебади и навлаке за ћебе.¹²

У Заводима ће се свим лицима лишеним слободе омогућити засебан лежај.¹³

Све просторије имају адекватну природну и вештачку светлост. Прозори се налазе у свакој просторији и отварају се, тако да је омогућен доток свежег ваздуха. Такође, у свакој просторији се налази и грејно тело – радијатор.

⁷ ЗИКС, члан 79. став 1 и став 2.

⁸ Препорука Комитета министара држава чланица Савета Европе (Рец 2006; 2), у вези са европским затворским правилима.

⁹ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Res (2006) 2, тачка 19.3.

¹⁰ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 16.

¹¹ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 79. став 3.

¹² Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 18. став 1. и 2.

¹³ Препорука Заштитника грађана, 12 - 2611 / 10

2.1.2. Заједничке просторије

У Заводу постоји само једна заједничка просторија у функцији дневног боравка, површине око 97,5 m². У њој највећи део дана проводе осуђеници из полуотвореног одељења и прекршајно кажњена лица. У тренутку посете у тој просторији се налазило око 45 лица, а део њих је био на шетњи. Спаваонице су биле закључане. Према службеним наводима, као и наводима затечених лица, време од 6 сати ујутру до 8 сати увече лица проводе у овој просторији, коју не могу да напусте, сем ради одласка у тоалет. У периоду од 14:00 до 17:00 часова имају одмор и шетњу и тада им се омогућава да се одморе у спаваоницама.

С обзиром да зграда Завода није наменски грађен објекат и да димензија заједничке просторије није у складу са важећим стандардима у односу на број осуђених који у њој борави, као и услед ограничене слободе кретања осуђених изван ове просторије у поменутом периоду дана, мањак активности и понуде послова у Заводу, третман ових осуђених може се квалификовати као затворени, без обзира на то што им је утврђен средњи степен ризика и што су разврстани у „Б“ групу.

Дневни боравак је опремљен адекватном опремом, има доток природне светлости, као и адекватно вештачко осветљење. Иако се прозори отварају, у просторији је врло загушљиво с обзиром на то да су скоро сва лица пушачи. У осталим просторијама – спаваоницама, односно одељењима пушачи се одвајају од непушача у складу са могућностима.

УТВРЂЕНО

У полуотвореном одељењу, непушачи и пушачи проводе највећи део дана у заједничком дневном боравку, где је пушење дозвољено.

РАЗЛОЗИ

Нико не сме угрозити телесно и душевно здравље осуђеног.¹⁴

Осуђени има право на смештај који одговара савременим здравственим, хигијенским и просторним условима и месним климатским приликама.¹⁵

Забрањено је пушење у соби за спавање, просторијама за дневни боравак, трпезарији и у радним просторима где постоји могућност избијања пожара. У заводу постоји простор који је одређен за пушење.¹⁶

Непушачи на извршењу казне затвора и у притвору биће смештени одвојено од пушача, односно у просторије у којима се не пуши.

Непушачи који су на извршењу казне затвора и у притвору, а тренутно су смештени заједно са пушачима, односно у просторије у којима се пуши, без одлагања ће бити премештени у просторије у којима се не пуши, односно смештени одвојено од пушача.

У просторијама у којима су смештени непушачи на извршењу казне затвора и у притвору, односно у просторијама у којима се не пуши, на видном месту ће бити истакнут знак забране пушења.¹⁷

Прекршајно кажњена лица се смештају у одвојене спаваонице, али готово цео дан проводе у просторији за дневни боравак заједно са осуђеним лицима из полуотвореног одељења. Такође, према наводима службених лица, прекршајно кажњена лица која су у Заводу који издржавају казну затвора преко 30 дана, првих неколико дана се смештају у једну од две спаваонице које представљају пријемно одељење за осуђена лица.

¹⁴ ЗИКС, чл. 76, ст. 2.

¹⁵ ЗИКС, чл. 77, ст. 1.

¹⁶ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 22.

¹⁷ Препорука Заштитника грађана 12-1558/2009

УТВРЂЕНО

Прекршајно кажњени су готово у сталном контакту са осуђенима.

РАЗЛОЗИ

Кажњени се распоређује на извршење казне затвора у посебном одељењу завода, одвојено од осуђених за кривична дела.¹⁸

Притвореници и осуђена лица у затвореном одељењу немају просторију за дневни боравак, тако да у спаваоницама проводе највећи део дана.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Суботица не постоје заједничке просторије за дневни боравак за притворенике, као ни за осуђене, распоређене у затвореном одељењу.

РАЗЛОЗИ

Притвореник борави у заводу под истим условима као и осуђено лице, ако Закоником о кривичном поступку није друкчије одређено.¹⁹

Осуђенима се обезбеђује простор за дневни боравак.²⁰

Затвореници не могу једноставно бити остављени да недељама, можда чак и месецима, чаме затворени у својим ћелијама, без обзира како добри били материјални услови унутар самих ћелија. Европски комитет за спречавање мучења сматра да би требало тежити да се осигура да лица у притворским јединицама буду у могућности да проведу разуман део дана (8 сати или више) изван својих ћелија, укључени у сврсисходне активности разноликог карактера.²¹

Осуђенима се обезбеђује простор за дневни боравак. У простору за дневни боравак обезбеђује се довољан број столица и одговарајући број столова према броју осуђеника који га користе. Простор за дневни боравак има техничке услове за коришћење радио и телевизијског апарата.²²

Осуђени има право на смештај који одговара савременим хигијенским условима и месним климатским приликама. Разврставање осуђеног у просторије за заједнички боравак и спаваонице спровешће се уз брижљиву оцену свих околности и података евидентираних у пријемном одељењу, посебно имајући у виду узраст, личне особине и склоности, као и друга својства од којих зависи међусобни утицај и опасност од међусобног физичког и психичког угрожавања.²³

Заједничко купатило, које три пута недељно користе сва лица лишена слободе, налази се у приземљу Завода. Тушеви су постављени на плафону, без преграда или кабина, тако да је у потпуности нарушена приватност лица када се туширају. Такође, према наводима лица лишених слободе, време предвиђено за туширање је непримерено кратко и дешава се да лица не стигну у потпуности да исперу сапуницу.

¹⁸ Закон о извршењу кривичних санкција („Сл. гласник РС“, бр. 55/2014), члан 216. став 1.

¹⁹ ЗИКС, („Службени гласник РС“, бр. 55/2014), чл. 239.

²⁰ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 16. став 3.

²¹ Извод из 2. Општег извештаја Европског комитета за спречавање мучења, *CPT/Info* (92) 3.

²² Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 16.

²³ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 77 ст. 1 и 2.

1.

УТВРЂЕНО

Заједничко купатило у ОЗ Суботица нема примерену санитарну опрему, није обезбеђена приватност лица која га користе, а време предвиђено за туширање је непримерено кратко.

РАЗЛОЗИ

*Просторије морају имати примерене санитарне уређаје и средства за личну хигијену.*²⁴

*Просторије у заводу морају имати примерену санитарну опрему која омогућава обављање физиолошких потреба у чистим условима кад год то осуђени жели, уз обезбеђење приватности.*²⁵

*Затвореници морају имати приступ санитарним просторијама које су хигијенски исправне и поштују приватност.*²⁶

ПРЕПОРУКА

ОЗ Суботица ће обезбедити примерене санитарне уређаје у заједничком купатилу, приватност приликом туширања, као и адекватно трајање туширања, како би се омогућило одржавање личне хигијене осуђених.

2.1.3. Хигијена у Заводу

Хигијена у целом Заводу је на задовољавајућем нивоу, ако се узме у обзир да је зграда стара и руинирана.

Према службеним наводима, као и наводима лица лишених слободе, постељина у Заводу се мења и пере једном у две недеље. Такође, лицима којима је то потребно обезбеђује се одећа према годишњим добима, као и хигијенски пакети. Међутим, лица лишена слободе са којима је тим НПМ обавио разговор, навела су неколико проблема који се тичу прања гардеробе, хигијенских пакета које обезбеђује Завод, као и хемијских средстава за одржавање хигијене просторија. Наиме, према њиховим речима у Заводу се не омогућује прање личне гардеробе, изузев доњег веша. Сходно томе, лица сама перу и суше веш у собама. Поред лоших услова за прање одеће, проблем је што се сушењем гардеробе у спаваоницама повећава већ постојећа влага на зидовима. Даље, лица су изнела незадовољство количином средстава и прибора, које Завод обезбеђује како би се одржавала хигијена просторија. Такође, тиму НПМ су лица лишена слободе показала садржај хигијенског пакета за месец дана: један сапун, 2 децилитра шампона, три ролне тоалет папира, пасту за бријање и један жилет.

2.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Суботица садржај хигијенских пакета није задовољавајући, као ни количина средстава и опреме за одржавање хигијене просторија.

Завод није обезбедио место за чишћење и одржавање одеће лица лишених слободе.

РАЗЛОЗИ

Осуђени, у складу са Законом, мора да одржава личну хигијену, хигијену одеће, и просторија у којима борави, а завод мора да му обезбеди прибор и средства за одржавање хигијене.

Уколико осуђени није у стању да испуњава обавезе из става 1. овог члана, завод му пружа одговарајућу

²⁴ ЗИКС, чл. 79, ст. 2.

²⁵ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 16, став 6.

²⁶ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Рес (2006) 2, тачка 19.3.

помоћ.

Осушеном се за време издржавања казне обезбеђује место за чишћење и одржавање одеће и обуће. Прање, сушење и пеглање рубља и одеће, као и постелине обавља се у заједничкој перионици завода.²⁷

Затвореницима треба обезбедити неопходне производе за одржавање личне хигијене и опрему за чишћење просторија.²⁸

ПРЕПОРУКА

ОЗ Суботица ће побољшати садржај хигијенских пакета за одржавање личне хигијене лица лишених слободе.

ОЗ Суботица ће обезбедити место за чишћење и одржавање одеће лица лишених слободе, као и неопходна хемијска средства и опрему за одржавање хигијене простора у ком лица бораве.

2.1.4. ОПШТЕ ОПСЕРВАЦИЈЕ О СМЕШТАЈУ У ЗАВОДУ

На основу анализе описаног стања смештајних капацитета зграде Окружног затвора у Суботици може се закључити да се овај Завод налази на неадекватној локацији, у центру града, као и да је објекат стар и руиниран. Услед неадекватних архитектонских решења, спаваонице су углавном пренасељене, а оне предвиђене за смештај два лица архитектонски су неадекватне јер је ширина просторије (од зида до зида) мања од стандардом предвиђене. Због уочених недостатака није могуће обезбедити адекватне смештајне услове за лица лишена слободе у овом Заводу, нити спровести квалитетан и свеобухватан третмански рад са осуђенима и на одговарајући начин омогућити им остваривање загарантованих права. Из наведених разлога, у делу Извештаја који се тиче смештаја само су констатовани појединачни недостаци и наведени важећи прописи и стандарди у погледу смештаја осуђених и притворених лица. Појединачне препоруке које се тичу смештаја углавном нису упућиване, имајући у виду да у постојећем затворском комплексу у Суботици, због старости и других недостатака објекта, није могуће решити проблеме смештаја реновирањем и адаптацијама.

Из наведених разлога, а имајући у виду да су Министарство правде и Управа за извршење кривичних санкција свесни свих недостатака у Окружном затвору у Суботици, НПМ упућује Управи за извршење кривичних санкција Министарства правде и Окружном затвору у Суботици следећу:

3.

ПРЕПОРУКУ

Управа за извршење кривичних санкција ће спровести мере и активности како би се за потребе ОЗ Суботица обезбедио одговарајући објекат за смештај лица лишених слободе у којем ће материјални услови бити у складу са важећим стандардима.

2.2. ИСХРАНА

У Заводу је запослен један професионални кувар, у радном односу на неодређено време. Помоћне послове у припреми хране врше осуђени. Лица ангажована на припреми хране имају важеће санитарне књижице. Према службеним наводима, када је кувар одсустан (услед коришћења дана годишњег одмора, боловања...) осуђена лица врше припрему хране. Такву ситуацију затекла је Управа за извршење кривичних санкција, у тренутку надзора у августу 2015. године. Том приликом Управа је наложила Заводу да одмах након пријема записника о надзору ту неправилност отклони, тако што ће припрему хране за лица лишена слободе вршити искључиво цивилни кувар.

²⁷ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 21, став 1, 2, 6 и 7.

²⁸ Стандарди Животног простора по затворенику у затворским установама Европског комитета, CPT/Inf (2015) 44

4.

УТВРЂЕНО:

У Заводу, у случају одсуства запосленог професионалног куvara, осуђена лица врше припрему хране.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Суботица ће, у случају одсуства запосленог професионалног куvara, ангажовати другог професионалног куvara за припремање оброка лицима лишеним слободе.

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере како би ОЗ Суботица могла да запосли / по потреби ангажује другог професионалног куvara.

Јеловници су доступни на увид лицима лишеним слободе и потписани су од стране шефа кухиње, лекара и управника. Постоје и јеловници у складу са верским уверењима, као и са посебним режимом исхране које је преписао лекар.

Намирнице се чувају у адекватним условима, односно у посебним просторијама и хладњачи. Набављају их преко централних јавних набавки које обезбеђује Управа за извршење кривичних санкција. Завод са Економије обезбеђује поврће и месо.

Разговарајући са лицима лишеним слободе, тиму НПМ су изнета опречна мишљења када је у питању квалитет исхране. Нека лица су навела да је исхрана добра, док су друга навела да нису задовољна исхраном и да је храна јако лошег квалитета, а да воће уопште не добијају. НПМ је извршио увид у недељне јеловнике и утврдио да је готово свакодневно заступљено месо, млечни производи и поврће. Међутим, у јеловницима за период од две недеље, није предвиђено воће.

5.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Суботица у јеловнику за период од две недеље није предвиђено воће.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право на исхрану подобну да одржи његово добро здравље и снагу, на три оброка дневно чија укупна вредност не сме бити мања од 12.500 џула.²⁹

Најмање два пута недељно осуђеном се обезбеђује свеже воће и поврће у складу са годишњим добом. Послужени оброци морају задовољавати хигијенске стандарде.³⁰

Садржај исхране осуђеног утврђује се недељно јеловником. Јеловник саставља кувар, уз прибављено мишљење лекара, а одобрава га управник завода. Јеловник се објављује најкасније последњег дана у недељи за наредну недељу. Објављени јеловник се може из оправданих разлога изменити, с тим што се измене објављују дан раније.³¹

ПРЕПОРУКА

ОЗ Суботица ће омогућити лицима лишеним слободе исхрану подобну да одржи њихово добро здравље и снагу, између осталог најмање два пута недељно биће им обезбеђено воће.

²⁹ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 82. став 1.

³⁰ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 33. ст. 2.

³¹ *Ibid*, члан 34.

2.2.1. Кухиња

Кухиња се налази у приземљу Завода. Иако је зграда стара, кухиња делује одржавано, влага није приметна, а хигијена просторије и опреме је задовољавајућа. У фрижидеру су затечени узорци хране који се чувају. Кухиња је опремљена адекватном опремом. Санитарни преглед воде и радних површина редовно врши Завод за јавно здравље - Суботица, на иницијативу Завода.

2.2.2. Трпезарија

Трпезарија не постоји. Притвореницима и осуђеним лицима у затвореном одељењу оброци се деле у просторијама-спаваоницама, док се осуђеницима из полуотвореног одељења и прекршајно кажњеним лицима дели у заједничком дневном боравку. С обзиром да не постоји лифт, осуђени који деле оброке морају храну да транспортују степеницама, на сва три нивоа Завода. Такође, у мањим просторијама - спаваоницама, с обзиром на њихову квадратуру, не постоји адекватан сто за којим би лица седела током оброка.

2.2.3. Кантина

Кантина се налази у дворишту и ради уторком и петком. Опремљена је разноврсним асортиманом прехранбених производа и средствима за одржавање хигијене. Цене су у нивоу уобичајених тржишних цена у продавницама.

Лица лишена слободе се преко кантине снабдевају и лековима који се не налазе на позитивној листи, уз приложен рецепт лекара.

Лица лишена слободе навела су да су задовољна у погледу снабдевености кантине и асортиманом производа.

2.3. ПРАВНА ЗАШТИТА, БЕЗБЕДНОСТ И КОНТРОЛА

2.3.1. ПРАВНА ЗАШТИТА

2.3.1.1. Информисање о правима и доступност прописа

Према наводима шефа Одсека за третман Окружног затвора у Суботици, осуђена лица се по ступању у установу, упознају са правима и обавезама које имају током боравка у Заводу, тако што им се усмено каже да постоји Информатор за осуђене у Окружном затвору у Суботици. Информатор је написан тако да је прилагођен специфичностима Завода. У Информатору су наведене врсте активности, време реализације активности, начин реализације активности, као и специфичности с обзиром на одељење у које су разврстани (отворено, полуотворено и затворено). Примерци Информатора налазе се у библиотеци, на огласној табли, у заједничкој просторији и Економији и доступни су свим лицима лишеним слободе. Када су у питању други правни прописи, они су такође доступни осуђеним лицима у библиотеци и могу се узети на реверс на период од две недеље.

Према наводима запослених, лица лишена слободе често цепају странице Кривичног законика³², Законика о кривичном поступку³³ и Закона о извршењу кривичних санкција³⁴, због појединих чланова који су им важни због дела за које су осуђени и због кога се налазе на издржавању казне. Када се уочи да недостају поједине странице прописа, запослени копирају странице наведених закона. У разговору са неколицином осуђених лица није било примедби на информисаност о правима и обавезама које имају у Заводу, а наводе да су упознати са прописима и да су им исти доступни.

³² "Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 и 108/2014

³³ "Сл. гласник РС", бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014

³⁴ "Сл. гласник РС", бр. 55/2014

2.3.1.2. Пружање правне помоћи

У ОЗ Суботица ангажована је само једна правница, која је запослена на одређено време и чији се радни однос завршава почетком априла 2016. године. Према Правилнику о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у Управи за извршење кривичних санкција, систематизована је Служба за опште послове и Одсек за правне и опште послове где је систематизовано једно радно место за саветника правне струке. Услед ступања на снагу Закона о буџетском систему³⁵ на систематизован радно место није запослена особа на неодређено време.

6.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>У ОЗ Суботица није запослен на неодређено време ни један дипломирани правник.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Поступак за теже дисциплинске преступе води и одлуку доноси дисциплинска комисија, а за лакше дисциплинске преступе управник завода или лице које он одреди, с тим да то лице, односно члан комисије не може бити подносилац предлога за покретање дисциплинског поступка. Дисциплинску комисију од три члана која води поступак за теже дисциплинске преступе именује директор Управе, на предлог управника завода. Председник комисије мора бити дипломирани правник.³⁶</i></p> <p><i>На директора Управе и запослена лица у Управи примењују се одредбе закона којим се уређују права и дужности државних службеника и намештеника, ако овим законом није другачије одређено.³⁷</i></p> <p><i>Извршилачко радно место у Управи попуњава се на начин предвиђен прописима који уређују попуњавање радних места у државним органима, ако овим законом није другачије предвиђено. Радно место се може попунити, ако је предвиђено прописом о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у Управи и ако се његово попуњавање уклапа у финансијски план.³⁸</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>Управа за извршење кривичних санкција предузеће одговарајуће мере како би се попунило систематизовано радно место дипломираног правника на неодређено време.</p>

Према наводима правнице, осуђенима се пружа правна помоћ. Осуђена лица се обично обраћају са питањима у вези са: правом на условни отпуст, правом и могућностима за спајање казни, правом на слободан викенд и третманом. У Заводу се не води посебна евиденција о пруженој правној помоћи, већ се пишу недељни извештаји.

7.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>У ОЗ Суботица не води се посебна евиденција о пруженој правној помоћи.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Евиденције о поступцима и догађајима од значаја за извршење кривичних санкција и мера, евиденције о особама које посећују завод или лица лишена слободе воде се кроз помоћне књиге.</i></p> <p><i>Помоћне књиге су: евиденције дневног бројног стања, роковник истека казне, евиденција извршених бекстава, евиденција извршених удаљења, евиденција умрлих лица, евиденција прекида казне, евиденција</i></p>

³⁵ "Сл. гласник РС", бр. 54/2009, 73/2010, 101/2010, 101/2011, 93/2012, 62/2013, 63/2013 - испр., 108/2013, 142/2014, 68/2015 - др. закон и 103/2015

³⁶ Зикс, чл. 168. ст. 1. и 5.

³⁷ Зикс, чл. 251.

³⁸ Зикс, чл.253. ст. 1. и 3.

лица условно отпуштених са издржавања казне затвора, евиденција дисциплинског кажњавања лица лишених слободе, евиденција поднесака, притужби, жалби и захтева за судску заштиту лица лишених слободе, **евиденција пружања помоћи у заводу, евиденција пружања помоћи од других органа**, евиденција примене средстава принуде, евиденција примене посебних мера за одржавање реда и безбедности, евиденција о употреби теста за идентификацију употребе наркотика од стране лица лишених слободе, евиденција извршених тестирања лица лишених слободе и запослених на присуство алкохола у крви, евиденција о извршеним обиласцима завода и лица смештених у посебно осигурану просторију од стране управника и начелника службе обезбеђења, евиденција обиласка лица у самици и усамљењу, евиденције пријема пакета и посета за лица лишена слободе, евиденција лекарских прегледа, евиденције контроле квалитета хране, евиденција о лицима која одбијају лечење, храну или воду, евиденције о организовању и спровођењу културних и спортских активности, евиденције о стручном усавршавању и образовању осуђених, евиденција повреда на раду, евиденција радног ангажовања осуђених у заводу и ван завода, евиденција коришћења годишњих одмора осуђених лица, евиденција посета бранилаца и евиденција особа које посећују завод или лица лишених слободе.³⁹

ПРЕПОРУКА

ОЗ Суботица успоставиће и водиће евиденцију пружања правне помоћи у складу са Законом.

Поступак за теже дисциплинске преступе води и одлуку о њима доноси дисциплинска комисија, а председница ове комисије је правница, која је истовремено задужена и за пружање правне помоћи осуђеним лицима током извршења казне. У ситуацијама када је учињен тежи дисциплински преступ, осуђеним лицима није могуће обезбедити правну помоћ уколико би је затражили, јер у установи нема другог правника који би евентуално могао да пружи правну помоћ. Поступак за лакше дисциплинске преступе води лице које је решењем управника овлашћено да доноси одлуке за лакше дисциплинске преступе. То је обично надзорник или правница. Једино у ситуацијама када дисциплински поступак води надзорник, што је према наводима правнице ретко, могуће је осуђеном лицу обезбеди правну помоћ, без да лице које води поступак истовремено пружа и правну помоћ у поступку.

8.

УТВРЂЕНО

У Заводу ради само један правник, који је уједно и председник дисциплинске комисије и који из наведеног разлога није у могућности да осуђеним лицима пружа стручну правну помоћ у вези са дисциплинским поступком.

РАЗЛОЗИ

Осуђени против кога се води дисциплински поступак има право на стручну правну помоћ.⁴⁰

Стручну правну помоћ осуђеном може пружити дипломирани правник. У циљу омогућавања осуђеном на коришћење стручне правне помоћи, завод обезбеђује списак дипломираних правника из завода.⁴¹

ПРЕПОРУКА

ОЗ Суботица ће осуђеном против кога се води дисциплински поступак омогућити стручну правну помоћ од стране дипломираног правника.

³⁹ Закон о извршењу кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 55/2014), чл.10. ст. 1. и 2.

⁴⁰ ЗИКС, чл. 173. ст. 1.

⁴¹ Правилник о дисциплинским преступима, мерама и поступку према осуђеним лицима („Сл. гласник“, бр. 79/14), чл. 39. ст. 2. и 3.

2.3.1.3. Посете браниоца, конзулата и организација за заштиту људских права

Просторије за посете дипломатских, односно конзуларних представника страних држава и организација за заштиту људских права су исте просторије које се користе за посете бранилаца и породице.

2.3.1.4. Притужбе, жалбе и поднесци

Окружни затвор у Суботици води „Књигу поднесака лица лишених слободе“ као евиденцију свих поднесака која су лица лишена слободе упутила установи са захтевом да им се реши неки проблем или да им се помогне у остваривању њихових права. Такође, у Заводу се као посебна евиденцију води и „Књига поднесака које лица лишена слободе упућују другим органима“.

Током 2015. године према подацима из „Књиге поднесака лица лишених слободе“ било је 34 поднесака упућених управнику, 2 поднеска жалбе на одлуку о дисциплинском кажњавању (1 је уважено, а 1 одбачено), 44 поднесака правници затвора, 137 Одсеку за третман, 85 рачуноводству, 94 надзорницима, 205 заповеднику, 9 начелнику обезбеђења и 12 здравственој служби.

Систем подношења поднеска успостављен је тако да се лице лишено слободе обрати начелнику Службе обезбеђења или васпитачу и затражи образац поднеска који је типски одштампан на листу папира. Након завођења поднесака у евиденцију која се води у матичној служби, поднесак се прослеђује на одговор коме је упућен. Поднесак је направљен у форми обрасца где се лице лишено слободе са једне стране поднеска писмено обраћа са својим захтевом, односно проблемом, потписује се и уписује датум подношења поднеска. Са друге стране тог поднеска (листа папира) налази се одговор у писаној форми где се констатује да ли је и када обављен разговор са лицем лишеним слободе, шта је урађено поводом проблема који је наведен у поднеску лица лишеног слободе, име, презиме и потпис овлашћеног лица и датум када је одговорено и предато осуђеном лицу. Одговор се доставља у писаној форми најкасније у року од 5 дана. Примерак поднеска доставља се осуђеном, а други примерак улаже се у лични картон осуђеног лица који води Одсек за третман.

Када осуђено лице поднесак упућује другом органу, од стране Окружног затвора добија писану потврду о упућеном поднеску на којој је наведен датум и име и презиме лица лишеног слободе које шаље поднесак. Ову писану потврду потписује лице лишено слободе и радник Службе обезбеђења који преузима поднесак. Даље се поднесак уписује у „Књигу поднесака које лица лишена слободе упућују другим органима“ у коју се уводе подаци о имену и презимену лица лишеног слободе, коме се поднесак упућује, врста поднеска, датум пријема поднеска, потпис радника који је примио поднесак и датум пријема писарници. Један примерак потврде о дописивању улаже се у досије осуђеног лица, а други се доставља осуђеном лицу.

2.3.2. БЕЗБЕДНОСТ

2.3.2.1. Повреде безбедности (ванредни догађаји)

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да је у 2015. године било 39 ванредних догађаја (инцидентата), и то: 10 насиља међу затвореницима, у којима је учествовало 20 лица, 3 самоповређивања, 8 објављених штрајкова глађу, у којима је учествовало 8 лица, 1 проузроковање материјалне штете и 17 проналазака недозвољених предмета, у којима је учествовало 6 лица.

Службена лица наводе да Служба за обезбеђење у року од једног сата доставља управнику Завода информацију о ванредном догађају (инцидентату), која се без одлагања прослеђује оперативном центру Управе. У Заводу се води посебан деловодник о ванредним догађајима за оперативни центар Управе.

Служба обезбеђења води посебан деловодник у који се уписују сви ванредни догађаји, укључујући и ванредне претресе лица лишених слободе и нестанак струје. У деловодник се уноси име и презиме, место извршења, датум и време извршења, статус лица, начин извршења и разлог, опис извршења, средство принуде и предузете мере.

2.3.2.2. Мере безбедности

2.3.2.2.1. Претреси (прегледи) лица, просторија и пакета

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да је 2015. године приликом претреса просторија у Заводу пронађено 17 недозвољених предмета, код 6 лица.

Запослени у Заводу тврде да приликом претреса интимних делова не присуствује немедицинско особље.

Према наводима службених лица, пакети се прегледају у присуству лица лишених слободе.

2.3.2.2.2. Видео надзор

Током обиласка, уочено је да је Завод релативно добро покривен видео надзором. Камере су постављене у осуђеничкој друштвеној сали, кухињи, капели, сали за посете, соби за преглед пакета, ходнику павиљона и у дворишту за шетању. Под видео надзором су собе 49 и 59 које служе за издвајање. Камере такође постоје на улазу у зграду, на улазу у гаражу и у ходнику управног дела Завод. Писано обавештење да је просторија под видео надзором је видно истакнуто.

Међутим, неке од камера су старе (снимају у црно – белом формату) и слика на њима није јасна. Такође, у просторијама за извршење дисциплинске мере самице, односно посебне мере усамљења, као и у посебно осигураној просторији камере покривају део око мокрог чвора. Архивирања забележеног, односно снимљеног материјала, врши се у трајању од 15 дана.

9.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Суботица камере за видео надзор су старе, снимљени материјал чува се 15 дана, а у просторијама за извршавање посебних и дисциплинских мера камере покривају део око мокрог чвора.

РАЗЛОЗИ

У контексту превенције и истраге случајева неадекватног поступања, потребно је обратити пажњу на бољу покривеност системима видео надзора, скупа са обезбеђењем снимака и одговарајућом политиком архивирања забележеног/снимљеног материјала.⁴²

У свим просторијама које су покривене камерама потребно је да се видно истакне обавештење да је просторија под видео надзором.

Просторије у заводу морају имати примерену санитарну опрему која омогућава обављање физиолошких потреба у чистим условима кад год то осуђени жели, уз обезбеђење приватности.⁴³

Затвореници морају имати приступ санитарним просторијама које су хигијенски исправне и поштују приватност.⁴⁴

⁴² Извештај Европског комитета за спречавање мучења о посети Србији 2011. године, тачка 37.

⁴³ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 16, став 6.

⁴⁴ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Rec (2006) 2, тачка 19.3.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Суботица ће без одлагања предузети мере како би се унапредио систем за видео надзор. Забележени видео снимци ће се чувати у трајању не краћем од 30 дана.

ОЗ Суботица ће предузети потребне мере како би се у просторијама за извршавање дисциплинских и посебних мера обезбедила приватност лица, тако што простор око тоалета неће бити јасно видљив на монитору (нпр. тако што ће се замутити тај део слике).

2.3.2.2.3. Аларм за позивање страже

Током обиласка Завода, уочено је да тастери аларма за позивање страже постоје у свим спаваоницама.

2.3.2.3. Мере принуде

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да је у току 2015. године према 13 лица примењена мера принуде и то: према 3 лица употребљена је физичка снага, а према 10 лица мера издвајања.

У Заводу се води посебна књига – евиденција примене мера принуде, води је Служба за обезбеђење и у њу се уносе следећи подаци лица лишеног слободe: матични број; име, презиме и име оца лица; име и презиме лица које примењује меру принуде; врста мере принуде; начин употребе мере принуде; обавештен надлежни орган, примедба и датум.

Извршен је увид у писани извештај Службе за обезбеђење о примени мере принуде ев. бр. 4/16 од 09. 01. 2016. године. Мера издвајања у трајању од 24 сата примењена је 09. 01. 2016. године над лицем К.Ђ. Увидом у писани извештај и предмет о примени мере принуде, уочено је да је документација некомплетна и веома оскудна. У предмету се налази део копије из протокола о лекарском прегледу лица над којим је примењена мера принуде. Из копије лекарског извештаја није могуће утврдити тачно време првог прегледа лица над којим је примењена мера принуде. У предмету се налази изјава лица над којим је примењена мера принуде у којој ово лице наводи да је било нападнуто од стране другог лица, али не постоји изјава о начину настанка повреде. Поновни лекарски преглед је евидентиран, а приложена је копија лекарског протокола, али није наведено време прегледа.

Увидом у предмет ев. бр. 95/15 о примени мере принуде над прекршајно кажњеним лицем А. З. Г. над којим је употребљена мера издвајања и физичка снага, уочено је да ни у овом предмету не постоји евиденција о посети и прегледу од стране затворског лекара. Лице, које је иначе страни држављанин, прегледао је лекар Службе хитне помоћи, али је извештај непотпун и не садржи време када је обављен преглед. У предмету о примени мере принуде налази се копија о поновљеном лекарском прегледу, али је копија такође непотпуна и не садржи све податке о обављеном прегледу, те се из наведене документације не може са сигурношћу утврдити о ком лицу је реч.

Увидом у остале предмете о примени мере принуде, уочено је да евиденције о лекарским прегледима нису потпуне.

10.

УТВРЂЕНО

Увидом у предмете о примени мере принуде није могуће утврдити време обављања првог лекарског прегледа лица према којима је примењена мера. Лекарски извештај не садржи наводе осуђеног лица о начину настанка повреде и мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда.

РАЗЛОЗИ

*Непосредно након примене мере принуде обавезан је лекарски преглед осуђеног према коме је мера примењена и који се понавља између 12 и 24 сата од примене мере⁴⁵.
Извештај лекара садржи и наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреде и мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда.⁴⁶*

ПРЕПОРУКА

Лекар у ОЗ Суботица ће одмах након примене мере принуде прегледати лице лишено слободе према коме је примењена мера принуде, као и поново између 12 и 24 сата од примене мере.

У извештају ће се се наводити тачно време лекарских прегледа.

Извештај лекара ће садржати и наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреде и мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда.

2.3.2.4. Посебне мере

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да је у 2015. години 19 осуђених лица имало изречену посебну меру и то: према 1 лицу смештај у посебно осигурану просторију, према 6 лица смештај под појачан надзор, према 3 лица усамљење и према 9 лица тестирање на заразне болести или психоактивне супстанце.

У Заводу се води посебна књига – евиденција посебних мера, води је Служба обезбеђења и у њу се уносе следећи подаци: матични број; име и презиме; овлашћено лице које примењује меру; врста посебне мере; датум и време; обавештење оперативном центру Управе; примедбе. Евиденција садржи и податак о почетку примене посебне мере, али не постоји податак и о дужини трајања изречене мере.

2.3.2.4.1. Смештај у посебно осигурану просторију без опасних ствари

У време посете тима НППМ није било лица смештених у посебно осигураној просторији.

Извршен је увид у предмет - смештај у посебно осигурану просторију без опасних ствари за лице П.Д. Почетак извршења мере је 21. 05. 2015. године. Мера је изречена на период од 24 сата због покушаја самоубиства. У решењу није наведена поука о правном средству.

11.

УТВРЂЕНО

Увидом у решење о издвајању ради смештаја у посебно осигурану просторију без опасних ствари уз појачан надзор, утврђено је да не садржи поуку о правном средству.

⁴⁵ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 144. став 3.

⁴⁶ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 144., став 4.

РАЗЛОЗИ

Осуђеном који показује знаке аутодеструктивног или деструктивног понашања може се решењем, на основу претходног мишљења лекара, одредити смештај у посебно осигурану просторију без опасних ствари⁴⁷

(3) Писмено решење садржи: увод, диспозитив (изреку), образложење, упутство о правном средству, назив органа са бројем и датумом решења, потпис службеног лица и печат органа.⁴⁸

(1) Упутством о правном средству странка се обавештава да ли против решења може изјавити жалбу или покренути управни спор или други поступак пред судом.

(2) Кад се против решења може изјавити жалба, у упутству се наводи коме се изјављује, у ком року, у колико примерака и с коликом таксом се предаје, као и да се може изјавити и у записник.

(3) Кад се против решења може покренути управни спор, у упутству се наводи коме се суду тужба подноси, у колико примерака и у ком року, а кад се може покренути други поступак пред судом, наводи се суд коме се може обратити и у ком року.

(4) Кад је у решењу дато погрешно упутство, странка може поступити по важећим прописима или по упутству. Странка која поступи по погрешном упутству, не може због тога трпети штетне последице.

(5) Кад у решењу није дато никакво упутство или је упутство непотпуно, странка може поступити по важећим прописима, а може, у року од осам дана од дана достављања решења, тражити од органа који је решење донео да га допуни.

(6) Кад је против решења могуће изјавити жалбу, а странка је погрешно упућена да против тог решења нема места жалби или да се против њега може покренути управни спор, рок за жалбу тече од дана достављања решења суда којим је тужба одбачена као недопуштена, ако странка није пре тога поднела жалбу надлежном органу.

(7) Кад против решења није могуће изјавити жалбу, а странка је погрешно упућена да се против тог решења може жалити, па је изјавила жалбу и због тога пропустила рок за покретање управног спора, тај рок јој тече од дана достављања решења којим је жалба одбачена, ако странка није пре тога покренула управни спор.

(8) Упутство о правном средству, као посебан саставни део решења, ставља се после образложења, с леве стране.⁴⁹

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Суботица решења морају садржати упутство о правном средству.

Лекарски преглед пре одређивања мере је обављен од стране Службе хитне помоћи. Лекарске контроле здравственог стања осуђеног током извршења мере нису евидентирани, као ни посете од стране овашћеног службеног лица. Извршен је увид и у регистар лекарских прегледа, у коме се могло видети да је лице прегледано дан пре наведеног догађаја и неколико дана након изрицања мере.

12.

УТВРЂЕНО

Током трајања мере смештаја у посебно осигураној просторији, нису евидентирани посете од стране лекара, као ни посете од стране овлашћених службених лица.

⁴⁷ Правилник о одржавању реда и безбедности у заводима за извршење кривичних санкција („Сл. гласник РС“, бр. 105/2014), чл. 32, став 1.

⁴⁸ Закон о општем управном поступку ("Сл. лист СРЈ", бр. 33/97 и 31/2001 и "Сл. гласник РС", бр. 30/2010), чл. 196 став 3.

⁴⁹ Ibid, чл. 200.

РАЗЛОЗИ

Смештај у посебно осигурану просторију без опасних ствари, смештај под појачан надзор, усамљење и тестирање на заразне болести или психоактивне супстанце примењује се под надзором лекара.⁵⁰

Овлашћено службено лице ће најмање једном на сваких сат времена проверити осуђеног који је смештен у посебно осигурану просторију.

Лекар посећује и прегледа осуђеног који је смештен у посебно осигурану просторију најмање на сваких 12 часова о чему води евиденцију.⁵¹

Помоћне књиге су: ... евиденција о извршеним обиласцима завода и лица смештених у посебно осигурану просторију од стране управника и начелника службе обезбеђења...⁵²

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Суботица ће се смештај у посебно осигурану просторију без опасних ствари примењивати под надзором лекара и водиће се уредна евиденција о обављеним лекарским прегледима, као и посетама од стране овлашћених службених лица.

2.3.2.4.2. Смештај под појачани надзор

У време посете тима НПМ није било лица смештених под појачан надзор. Простор за смештај под појачани надзор не представља посебну целину. Просторије за појачан надзор се налазе на другом спрату, а користе се још две просторије, тј. собе које иначе служе за редован смештај. У случају када је потребан простор за смештај лица под појачан надзор, лица која се налазе у овим собама измештају се у друге собе.

Извршен је увид у предмет - смештај под појачани надзор над К. Ђ. Изречена мера је трајала у периоду од 11. 09. 2015. године до 18. 09. 2015. године. Као разлог изрицања мере наводи се опасност од самоповређивања. Решење о одређивању мере садржи образложење, правна помоћ није евидентирана, док је поука о правном леку унета у решење. Лекарске контроле здравственог стања осуђеног током извршења мере су евидентирани, и то да је преглед обављен један пут током трајања мере 12. 09. 2015. године.

2.3.2.4.3. Усамљење

У време посете тима НПМ није било лица смештених у усамљењу.

Извршен је увид у предмет – усамљење, које је одређено према С. С. у периоду од 3 месеца, са почетком извршења мере од 14. 12. 2015. године. Као разлог изрицања мере наводи се ремећење реда, угрожавање безбедности и да овај осуђени представља озбиљну опасност за друге осуђене. Правна поука је унета у решење, али жалба није изјављена.

Током трајања мере усамљења, лице је обилазио заводски лекар, али се у евиденције не може јасно протумачити колико често су те посете биле. Управник лице није обишао ниједан пут, док је прва посета васпитача била 17. 12. 2015. године. Васпитач је лице посетио 11 пута током трајања мере, а последња посета је била 03. 02. 2016. године.

⁵⁰ ЗИКС чл. 154.

⁵¹ Правилник о одржавању реда и безбедности у заводима за извршење кривичних санкција („Сл. гласник РС“, бр. 105/14), чл. 34.

⁵² ЗИКС, чл. 10. ст. 2.

13.

УТВРЂЕНО

Током трајања мере усамљења, управник није обишао лице под мером, а континуитет прегледа од стране затворског лекара се не може утврдити.

РАЗЛОЗИ

Смештај у посебно осигурану просторију без опасних ствари, смештај под појачан надзор, усамљење и тестирање на заразне болести или психоактивне супстанце примењује се под надзором лекара.⁵³

Осуђеног коме је изречена мера усамљења, посећују најмање: лекар једном дневно, запослени у служби за третман два пута недељно, а управник завода или лице које га замењује једанпут у 15 дана.⁵⁴

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Суботица ће се посебна мера усамљења примењивати под надзором лекара и водиће се уредна евиденцију о обављеним лекарским прегледима, као и посетама од стране управника Завода.

2.3.2.5. Дисциплинске мере

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да је у току 2015. године вођено 40 дисциплинских поступака те да су на првостепена решења о изреченој дисциплинској мери уложене 2 жалбе судији за извршење. Једна жалба је усвојена, док је друга жалба одбијена. Дисциплинска комисија се састоји од 3 члана и именована је актом директора Управе.

Службена лица наводе да се у дисциплинским поступцима правна помоћ омогућује лицима према којима се води поступак само када то затраже. Међутим, како у Заводу постоји само један правник који је уједно и председник дисциплинске комисије, лицу лишеном слободе према којем се води дисциплински поступак није омогућено право на пружање правне помоћи (**види препоруку под редним бројем 6.**).

У Заводу се води посебна књига – евиденција лакших дисциплинских поступака, која се налази у дежурани, у Павиљону. У евиденцији лакших дисциплинских поступака, коју води надзорник, уносе се следећи подаци: име и презиме лица, датум извршења и опис дисциплинског престапа, мишљење лекара, врста и висина изречене казне, потпис лица које изриче меру и почетак и истек казне.

Служба за опште послове, тачније председник дисциплинске комисије, води регистар евиденције свих решења која су донета након спроведеног поступка. Према речима запослених у матичној служби, подаци о самом току спровођења дисциплинског поступку се улажу у лични лист лица. Увидом у решења о дисциплинском кажњавању уочено је да у решења није унета поука о правном леку.

⁵³ ЗИКС чл. 154, став 1

⁵⁴ Правилник о мерама одржавања реда и безбедности у заводима за извршење кривичних санкција („Сл. гласник РС“, 105/2014), чл. 38. став 3.

14.

УТВРЂЕНО

У Окружном затвору у Суботици решења донета за дисциплинске преступе не садржи поуку о правном средству.

РАЗЛОЗИ

Писмено израђено решење о дисциплинском преступу садржи:

1) увод; 2) изреку; 3) образложење; 4) упутство о праву на жалбу; 5) број, датум, потпис лица које је водило дисциплински поступак и службени печат.⁵⁵

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Суботица решења донета у дисциплинском поступку садржаће правно средство.

2.3.2.5.1. Дисциплинска мера упућивања у самицу

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да у моменту посете није било лица смештених у самици.

Извршен је увид у предмет - упућивање у самицу током целог дана и ноћи у трајању од 7 дана и то у периоду од 04. до 11. 03. 2016. године према П.С. и Л.Б. Преступ је квалификован као тежи преступ на основу чл. 157, став 1, тачка 2. Записник о току спровођења дисциплинског поступка постоји само код једног лица. Лице је током трајања поступка саслушано и изведени су следећи докази: саслушање сведока, службене белешке запослених, књига контроле хране, извештај лекара о контроли хране и сведочење куvara.

Решење садржи образложење, а као разлог је наведено да је у питању тежи дисциплински преступ. Правна поука у решењу није унета, а жалба на решење није изјављена (**види препоруку под редним бројем 14.**).

Мера је током календарске године већ један пут примењена према истом лицу које је извршило дисциплински преступ. Лекарски преглед пре извршења мере је евидентиран и лекар је дао позитивно мишљење о одређивању мере. Међутим, лекарске контроле здравственог стања осуђеног током извршења мере нису евидентирани, као ни посете од стране управника Завода и васпитача.

15.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Суботица приликом извршења дисциплинске мере упућивања у самицу, посете и прегледи од стране лекара, као и посете управника и васпитача, не евидентирају се уредно и редовно.

⁵⁵ Правилник о дисциплинском поступку према осуђеним лицима („Сл. гласник РС“, бр. 79/2014), члан 57.

РАЗЛОЗИ

Током извршења дисциплинске мере упућивања у самицу обавезна је лекарска контрола осуђеног лица најмање једном у току дана, а управник Завода и васпитач су обавезни да га посете најмање једном у току седам дана.⁵⁶

Налази и запажања лекара и других овлашћених лица уносе се у књигу извршења дисциплинске мере упућивања у самицу.⁵⁷

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Суботица ће лица којима је изречена дисциплинска мера упућивања у самицу бити свакодневно контролисана од стране лекара, а управник и васпитач ће једном у седам дана обилазити лице којем је изречена мера. Лекарски прегледи и посете службених лица ће се уредно евидентирати сходно Закону.

2.3.3. ПРЕМЕСТАЈИ, ПРЕКИДИ, ОТПУШТАЊА**2.3.3.1. Премештаји**

У 2015. години укупно је било 76 премештаја и то из притвора и по спајању казни. Условних отпуста у 2015. години је било укупно 29, а у 13 случајева, махом по плаћеној новчаној казни, обустављено је извршење казне затвора.

2.3.3.2. Прекиди извршења казне

У 2015. години није било прекида извршења казне.

2.3.3.3. Превремено отпуштање

У 2015. години није било осуђених превремено отпуштених из затвора.

2.3.4. КОНТРОЛА НАД РАДОМ ЗАВОДА

Одељење за надзор последњи редован надзор над радом Завода обавило је 03. 07. 2015. године. Судија за извршење кривичних санкција Вишег суда у Суботици редовно посећује затвор (једанпут месечно), а био је присутан и приликом посете НПМ. Са судијом за извршење кривичних санкција посебно је вођен разговор, а према евиденцијама којима он располаже, у периоду од 01. 09. 2014. – 31. 12. 2014. године примљено је укупно 64 СИК предмета, док је од 01. 01. – 31. 12. 2015. године било 255 СИК предмета.

У последњем обавештењу Посл. бр. 6 СИК. 31/16 од 04. 02. 2016. године, које је судија за извршење доставио Заштитнику грађана и Министарству правде, наведено је да је дошло до пренасељености ОЗ Суботица. У наведеном обавештењу, Министарству правде је предложено да се смањи, односно ограничи број премештаја осуђених лица из других завода у ОЗ Суботица, као и да наведено Министарство убрза доношење одлука о изручењу по тзв. екстрадицији, по поједностављеном поступку (у просеку трају од 40 дана до 2 месеца), имајући у виду да се у ОЗ Суботица просечно налази око 10 лица на месечном нивоу, који чекају на поједностављени поступак изручења у завршној фази. Према наводима судије за извршење, Министарство правде је након пријема наведеног обавештења, убрзало доношење одлука о изручењу по тзв. екстрадицији, по поједностављеном поступку и ови поступци сада трају у просеку мање од месец дана. Међутим, Министарство правде до момента посете тима НПМ није обавестило судију за извршење о мерама које су предузете за отклањање уочених неправилности, а пре свега о мерама које су предузете

⁵⁶ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 165, став 1.

⁵⁷ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 165, став 2.

поводом његовог предлога да се ограничи премештај осуђених лица из других завода у ОЗ Суботица у циљу сузбијања даље пренасељености Завода.

16.

УТВРЂЕНО

Министарство правде није обавестило судију за извршење кривичних санкција Вишег суда у Суботици о мерама које су предузете у циљу отклањања уочених неправилности.

РАЗЛОЗИ

Односи органа државне управе са судовима, јавним тужилаштвима и другим државним органима заснивају се на правима и дужностима одређеним Уставом, законом и другим општим актима.⁵⁸

Судија из става 1. овог члана је дужан да најмање једном у 15 дана обиђе притворенике и да се, ако нађе за потребно, и без присуства запослених у заводу обавести како се притвореници хране, како се снабдевају другим потребама и како се са њима поступа. Судија је дужан да о неправилностима уоченим приликом обиласка завода без одлагања обавести министарство надлежно за послове правосуђа, као и Заштитника грађана. Министарство је дужно да у року од 15 дана од дана пријема обавештења о неправилностима обавести судију о мерама предузетим за њихово отклањање.⁵⁹

МИШЉЕЊЕ

Потребно је да Министарство правде обавести судију за извршење кривичних санкција Вишег суда у Суботици о мерама које су предузете поводом његовог дописа.

Током посете тима НПМ Заводу, судија за извршење је такође истакао да генерални проблем у раду судија за извршење представља и то што посао судија за извршење није нормиран, односно да Правилником о критеријумима, мерилима, поступку и органима за вредновање рада судија и председника судова⁶⁰, који је донео Високу савет судства дана 22. 06. 2014. године, није предвиђено вредновање и оцењивање рада у СИК предметима. Имајући у виду наведено, може се појавити мањак мотивације за рад судије за извршење, будући да им се рад на овим предметима не вреднује.

Мисија ОЕБС у Републици Србији је 20. 01. 2015. године Високом савету судства представила извештај са препорукама за измене Правилника о критеријумима, мерилима, поступку и органима за вредновање рада судија и председника судова. У наведеном извештају, под тачком 7, предложена је измена члана 18. који се односи на месечне норме. *„Месечне норме треба да одражавају све врсте послова које судије обављају (нпр. надзор над извршењем санкција, признавање одлука страних судова, рад судије за претходни поступак).“⁶¹*

17.

МИШЉЕЊЕ

Потребно је изменити Правилник о критеријумима, мерилима, поступку и органима за вредновање рада судија и председника судова, у делу који се односи на месечне норме и предвидети вредновање и оцењивање рада судија и у предметима који се односе на извршење кривичних санкција.

⁵⁸ Закон о државној управи („Сл. гласник РС, бр. 79/05, 101/27, 95/10 и 99/14), чл. 69.

⁵⁹ Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС”, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014), чл. 222. ст. 2.

⁶⁰ "Сл. гласник РС", бр. 81/2014, 142/2014, 41/2015 и 7/2016

⁶¹ Препоруке за измене Правилника о критеријумима, мерилима, поступку и органима за вредновање рада судија и председника судова, стр. 4 доступно на:
<http://vss.sud.rs/sites/default/files/attachments/%D0%9F%D1%80%D0%B5%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BA%D0%B5%20%D0%9E%D0%95%D0%91%D0%A1.pdf>, приступљено 7. априла 2016.

2.4. ТРЕТМАН И ПОЛОЖАЈ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ

2.4.1. ТРЕТМАН

2.4.1.1. Организација и едукација запослених у Служби за третман

У ОЗ Суботица не постоји Служба, већ Одсек за третман који има троје запослених, од којих су двоје запослени на неодређено време, док је једно лице запослено на одређено време. Запослене у Одсеку за третман чине, шеф одсека за третман (професор разредне наставе), педагог и психолог. Педагог и професор разредне наставе (реализатори третмана) раде са групама у затвореном, полуотвореном и отвореном одељењу на спровођењу индивидуалног програма поступања, предлагању измена у програму поступања и накнадном разврставању, организацији и спровођењу културно-уметничких и спортско-рекреативних активности, док је психолошкиња ангажована у пријемном одељењу и задужена за процену и испитивање личности осуђених лица, доношења предлога програма поступања и разврставање осуђених у одељења и повремене индивидуалне разговоре са осуђеним лицима. Психолошкиња поред редовних послова у Заводу, по потреби, обично једном недељно одлази у Повереничку канцеларију у Суботици и обавља послове извршења ванзаводских санкција. Реализатори третмана воде по две васпитне групе. У тренутку посете Заводу, 43 осуђених било је разврстано у затворено одељење, од тога у групу „B2“-2, а групу „B1“-41 осуђених. У полуотворено одељење разврстано је било 83 осуђених, од тога 59 осуђених који се налазе у Заводу и то у групи „B2“-55 осуђених, а у „B1“-4 осуђена и 24 осуђена којима је такође одређена група „B“, али који су смештени на економији. Осуђених који су разврстани у отворено одељење и којима је одређена група „A“ било је укупно 5, од тога у групи A2-4, а A1-1. Према наводима шефа Одсека за третман, потреба за више запослених на пословима третмана постоји, те је Завод у току 2015. године у складу са кадровским потребама сачинио нову систематизацију која предвиђа пет запослених на пословима третмана и доставио Управи за извршење кривичних санкција на сагласност. Управа није прихватила предлог нове систематизације, уз образложење да постојећа кадрoвска структура не може да се мења докле год је забрана о запошљавању на снази. С обзиром да ће према наводима психолошкиње ускоро престати потреба за њеним ангажовањем у повереничким канцеларијама, може се закључити да ће тада имати више времена и простора да се поред рада у пријемном одељењу бави и васпитним радом са осуђеним лицима и пружању помоћи и подршке реализаторима третман.

Према наводима шефа Одсека за третман, постоји потреба за додатним едукацијама и обукама из области третмана. Нарочито недостају специјализовани програми за рад са осуђенима који имају психичких проблема и проблем зависности од психоактивних супстанци. О постојању потребе за додатним едукацијама у Одсеку за третман констатовало је и Одељење за надзор, Управе за извршење кривичних санкција у априлу 2015. године када је било у посети Заводу. Запослени у Одсеку за третман наводе да су принуђени да издвајају из сопствених финансијских средства како би се усавршавали и додатно едуковали. Последња обука организована од стране Управе за извршење кривичних санкција, а која се тичала третманског рада са осуђенима, била је 2010. године и односила се на стандардизацију и уједначавање праксе у реализацији третманског поступања. Након тога, у 2014. године запослени из Одсека за третман имали су обуку у вези примене и спровођења извршења ванзаводских санкција. Важно је напоменути да је за успешан третмански рад са осуђенима, поред довољног броја особља потребно и стварање услова за њихов рад и континуиране обуке и образовање.

Управа за извршење кривичних санкција својим актом од 30. маја 2016. године доставила је изјашњење НПМ на препоруку из Извештаја о посети ОЗ Лесковац (бр.Извештаја 281 – 33/16), а у вези предузимања мера за обезбеђивањем едукације запослених у Служби за третман. У изјашњењу између осталог, Управа наводи да су за едукацију запослених и унапређења програма обука Центра за обуку и стручно оспособљавање обезбеђена средства из пројекта ЕУ-ИПА фонда 2013. година. У оквиру овог пројекта у току 2016. године спровешће се обука за тренере запослене

у службама за третман за спровођење специјализованих програма третмана за осуђена лица, за руководиоце у заводима, припаднике службе за обезбеђење и здравствене раднике.

2.4.1.2. Пријем и утврђивање програма поступања

Према наводима психолошкиње, пријем осуђеног обавља се у складу са постојећим прописима⁶² и процедурама које су утврђене Директивом о начину рада службеника третмана⁶³. У пријемном одељењу обављају се пријемне процене, психодијагностичко испитивање, анализа доступне документације и израђује предлог програма поступања који се упућује стручном тиму на сагласност, а коначну одлуку о програму поступања доноси управник. На основу утврђеног програма поступања, осуђени се разврстава у одељење и одређује му се група. Одлука о програму поступања доставља се осуђеном, а примерак улаже у досије осуђеног. Шеф одсека за третман наводи, да није било жалби на одлуке о програму поступања. Такође, у пријемном одељењу обавља се и упознавање осуђених са кућним редом, дужностима и обавезама у Заводу и прописима којима је регулисано извршење казне. У том циљу израђен је информатор који је осуђенима доступан у пријемном одељењу, који садржи основне информације везане за живот и активности осуђених у Заводу.

Увидом у поједине досијее осуђених, уочено је да садрже документацију потребну за доношење програма поступања, као и потписе осуђених да су упознати са прописима и другим информација од значаја током извршења казне. Такође, увидом у предлог службеника третмана о програму поступања уочено је да у рубрици „Поступци и активности према осуђеном сагласно утврђеним потребама“, конкретно, код рока за реализацију индивидуалног циља, није наведено прецизно временско одређење, већ стоји до „истека казне“. Непостављањем временски јасног ограничења не може се створити јасна слика у ком правцу ће се ићи са остваривањем постављеног циља.

18.

ПРЕПОРУКА

Запослени у Одсеку за третман у будућем раду ће у Предлогу програму поступања у рубрици „рок за реализацију дефинисаног индивидуалног циља“ наводити прецизно временско одређење за које циљ треба да се испуни.

2.4.1.3. Остваривање програма поступања (третмански рад)

Третмански рад у Заводу углавном се своди на индивидуалне разговоре са осуђенима који могу бити планирани и непланирани. Непланирани разговори обављају се по потреби и на захтев осуђених лица, за разлику од планираних за које се прави месечни план разговора за свако осуђено лице. На недељном нивоу у просеку обави се око 5 - 6 индивидуалних разговора. Од групних облика рада реализују се „Контрола агресивног понашања“ и „Асертивни тренинг“. На дан посете тима НПМ укупан број осуђених укључени у групни рад био је 20, од тога 7 осуђених⁶⁴ укључено је у „Асертивни тренинг“, а 13 осуђених⁶⁵ у „Тренинг контроле агресивног понашања“. Сусрети са групом одржавају се једном недељно у трајању од 2 часа. Евиденције о одржаним радионицама постоје, а воде се и листе праћења одржаних радионица које се улажу у досије осуђених. Мали број радионица условљен је малим бројем запослених и недостатком специјализованих обука потребних за вођење већег броја радионица. Увидом у један од досијеа осуђених утврђено је да постоји листа праћења групних сусрета из Асертивног тренинга. Листа садржи структуру радионице, број сусрета, процену активности осуђеног по радној јединици и

⁶² Закон о извршењу кривичних санкција, ("Сл. гласник РС", бр. 55/2014), Правилник о третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица ("Сл. гласник РС", бр. 66/2015)

⁶³ Директива о начину рада службеника третмана у Заводима, процедурама у раду и изгледу и садржају докумената током утврђивања, спровођења и измене програма поступања са лицима осуђеним за кривична дела и прекршај, и начину примене Правилника о третману, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица бр.110-00-1/13-03 од 24.02.2013. године

⁶⁴ Троје осуђених из затвореног и четворо из полуотвореног одељења

⁶⁵ Шест осуђених из затвореног и седам из полуотвореног одељења

евалуацију реализатора третмана. Међутим, листа не садржи запажања и коментаре осуђених на одржану радионицу, тако да остаје нејасно каква су искуства и утисци осуђених лица са ових радионица.

19.

Реализатори радионица требало би да у листе праћења третманских групних активности уносе и коментаре осуђених на одржане радионице, а у циљу периодичног сагледавања и оцењивања резултата успешности одржаних радионица.

Увидом у поједине досијее осуђених утврђено је да остваривање програма поступања зависи од више различитих чинилаца, почев од поштовања правила кућног реда и формалног система, односа са другим осуђенима, реализације постављених индивидуалних циљева, учешћа у групним облицима рада, слободно временским активностима и сл. Уочено је да постоје белешке/листе праћења индивидуалних циљева који се могу реализовати индивидуално или групно кроз радионице. Између службеника третмана и осуђеног склапа се „уговор о реализацији општих и индивидуалних циљева током спровођења програма поступања и третмана“, а потписивањем уговора осуђени протврђује да прихвата индивидуалне циљеве који су дефинисани програмом поступања. Уговором је између осталог дефинисано да су циљеви јасни, мерљиви, временски ограничени и да су предмет рада свих стручних служби. Увидом у једну од листу праћења индивидуалних циљева који се реализују кроз радионицу уочено је да иста садржи назив индивидуалног циља, процену активности по радним јединицама, евалуацију дефинисаног индивидуалног циља са оценама чланова тима који су задужени за праћење реализације индивидуалног циља. Међутим, такође је уочено да недостају критеријуми за мерење напретка и успешности дефинисаног циља, тако да остаје нејасно како се цени да ли је неки циљ испуњен или не. Дефинисани циљеви су уопштени, недовољно директни и конкретни, без навођења која промена жели да се постигне постављеним циљем. Такође, увидом у листу праћења циља који се реализује индивидуално није наведен рок за његову реализацију. Стављањем временског оквира даје се слика у ком правцу треба ићи ка испуњењу циља. Још је примећено да се индивидуални циљеви постављају за области за које није утврђен висок степен ризика и не постоји потреба за активностима у тој области, као и да се циљеви понављају, поред тога што је претходно процењено да су испуњени.

20.

ПРЕПОРУКА

Приликом дефинисања циљева (који се реализују групно и индивидуално) водиће се рачуна да исти буду дефинисани сходно процењеним ризицима и потребама осуђених. Након испуњености једног индивидуалног циља, поставиће се нови у односу на следећу област која је процењена са високим или средњим степеном ризика.

Одсек за третман у ОЗ Суботица ће у будућем раду приликом дефинисања индивидуалног циља водити рачуна да исти буде конкретан, односно да буде наведена промена која се очекује са испуњењем постављеног циља, као и рок у коме треба да се испуни.

Одсек за третман у ОЗ Суботица одредиће критеријуме на основу којих ће моћи да се процени да ли је испуњен циљ који се реализује групно.

2.4.1.4. Додељивање и укидање проширених права и погодности осуђених

Увидом у досијее осуђених утврђено је да постоје мишљења и предлози представника стручног тима о додели проширених права и погодности, као и одлуке управника о томе. Осуђени приликом првог преиспитивања програма поступања, а у зависности од групе и одељења у које су разврстани, добијају проширена права и погодности унутар и ван Завода. Осуђени којима је одређена група „А“ добијају све погодности и права, док осуђени којима је одређена група „Б“, и „В“ проширена права могу добити поступно, на основу реализованих индивидуалних циљева

утврђених програмом поступања, уколико остварују сарадњу са службеником третмана у реализацији програма поступања, нису дисциплински кажњавани и сл. Стручни тим може предложити управнику и одузимање неких од посебних права услед изречене дисциплинске казне, новог кривичног дела, изречене нове казне и сл.

2.4.1.5. Измена програма поступања

Измене програма поступања обављају у складу са постојећим прописима, мада с обзиром да су у питању кратке казне затвора (до годину дана) преиспитивање се обавља и пре рокова предвиђени Правилником о третману. Преиспитивање програма поступања за осуђене који су разврстани у затворено одељење и којима је одређена група „В“ обавља се обично након 3 месеца, док за осуђене који су разврстани у полуотворено и отворено одељење и којима је одређена група „Б“ и „А“ преиспитивање се врши након месеца дана.

Према наводима шефа Одсека за третман и управника Завода, велики проблем у измени програма поступања код накнадног разврставања и упућивање осуђеног у одељење и групу са већим правима и погодностима представља Упитник за процену ризичног понашања, јер није прилагођен условима и реалном стању и могућностима Завода, као ни могућностима лица која се налазе на извршењу казне затвора. Већина критеријума на основу којих се процењује степен ризичног понашања нису категорије код којих је могућа промена током извршења казне и напредовање, а поједине се односе и на прошло време које није могуће поправити или изменити. Примера ради, у току 2015. године од укупно 99 осуђених разврстаних у „В“ групу, само 25 је прешло у групу „Б“, док је од почетка године до посете тима НПМ само 1 осуђени прешао из „В“ у „Б“ групу. Разлози за мали број накнадно разврстаних осуђених у групу са повољнијим правима и погодностима, поред Упитника могу се тражити и у ограниченим могућности Завода за радним ангажовањем и другим активностима, посебно у затвореном одељењу чиме се још више смањује простор за промену у програму поступања. Осуђени који су разврстани у групу „В“ немају прилику да се радно ангажују без обзира на процене и мишљење лекара да је осуђени радно способан или мишљење службеника третмана да осуђени нема развијене радне навике, те да сходно томе треба предузети одређене активности како би се степен ризика у тој области умањио. Такође, с обзиром да у Заводу нема довољно културно-уметничких активности, да је мали број осуђених укључен у њих, да се спортске активности организују једном годишње, догађа се да осуђени без обзира што му је програмом поступања одређено радно место, укљученост и неку спортску или културно-уметничку активност, не буде нити радно ангажован нити укључен у неку активност до следећег преиспитивања програма поступања, што све додатно умањује вероватноћу за смањеним степеном ризика за области које су процењене високо ризичним и напредовање у повољнију групу. Искључивањем могућности за радним ангажовањем осуђених у затвореном одељењу и смањеном могућношћу за учешћем у другим активностима које нуди Завод, осуђени у затвореном одељењу додатно се изолују, јер су лишвају активности и унутар Завода. Све ово може довести до смањене мотивације за остваривањем будућих постављених циљева и активности одређених програмом поступања, повећањем тензије и испољавањем негативних последица по личност осуђених што за последицу може имати недисциплиновано понашање, појаву конфликата међу осуђенима, осуђених и особља и отежати спровођење третманског рада.

Такође је важно је напоменути да се у затвору на извршењу казне налази велики број пенолошких повратника (84%)⁶⁶, због чега се између осталог, због рецидивизма, на пријему сматрају високо ризичним и смештају у затворено одељење, а с обзиром да су могућности затвореног одељења ограничене и да је упитник сачињен тако да је мала вероватноћа да се степен ризичног понашања може умањити током трајања казне и довести до напредовања у повољнију васпитну групу, као и да не постоје специјализовани програми усмерени на ризике рецидивиста велике су шансе да осуђени који су на пријему разврстани у затворено одељење остану у њему до истека казне.

⁶⁶ Појава рецидивизма између осталог може да говори да су примењене третманске методе неуспеле или да нису ваљано спроведне.

Оваква ситуација налаже увођење нових инструмента за процену ризика и потреба, приликом преиспитивања програма поступања код накнадног разврставања, као и предузимање активности на осмишљавању специјализованих програма усмерених на ризике рецидивиста.

У складу са претходно наведеним потребно је поменути налаз Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (СРТ) упућен Влади Републике Србије након посете Заводима за извршење кривичних санкција у 2015. године „Систем разврставања затвореника са начелима утврђеним у Европским затворским правилима (Правила бр. 103 и 104), било у време њиховог пријема у затвор или у току њиховог накнадног разврставања, представља први, апсолутно битан, корак за примену индивидуалних планова третмана. Ипак и најфинији систем разврставања затвореника може да омане у испуњавању свих очекивања ако напредак затвореника ка типовима третмана са већом аутономијом и одговорношћу, омета прекомерно ригидна примена утврђених правила“. У складу са изнетим налазом је и препорука (СРТ) да „Органи Републике Србије треба да уложе више напора у практичну примену система разврставања затвореника и индивидуално планирање издржавања казне уз узимање у обзир горе наведених примедба“.⁶⁷

21.

МИШЉЕЊЕ

Управа за извршење кривичних санкција требало би да сачини додатне инструменте за процену ризика и потреба код накнадног разврставања осуђених, у којима ће се узети у обзир понашање и ангажовање лица током извршења казне и остварење донетог програма поступања.

2.4.1.6. Социјална подршка и припрема осуђених за отпуст

Према наводима шефа Одсека за тетман, сарадња са центрима за социјални рад током извршења казне није задовољавајућа. Сарадња је обично информативног карактера и остварује се када постоји потреба за прикупљањем додатних дијагностичких информација о осуђеном и његовој породици када лице дође на извршење казне, када се утврди да осуђени има малолетну децу или лица о којима се самостално стара у циљу предузимања даљих активности или када постоји потреба да се осуђеном пружи помоћ у остваривању права из социјалне заштите.

Припрема за отпуст ради се у оквиру програма поступања, када лице дође на извршење казне. Са припремом се почиње три или шест месеци пре истека казне и не спроводи се према свим осуђенима, већ сходно процењеним потребама за припремом за отпуст и постепеном подршком. Припрема за отпуст најчешће се ради код угрожених категорија осуђених, који немају контакте са породицом, уколико су ти контакти нефункционални и уколико осуђени немају коме да се обрате након извршења казне. Припрема се углавном састоји од сарадње са члановима породице осуђеног и са спољним институцијама и организацијама (центром за социјални рад, Националном службом за запошљавање и здравственим установама). Осуђеном се обично дају упутства и препоруке коме се може обратити у вези добијања једнократне новчане помоћи, издавања докумената, запослења, решавања привременог смештаја, регулисања здравственог осигурања и других питања које су од значаја за њега након отпуста из Завода. Према наводима управника, Завод има добру сарадњу са Националном службом за запошљавање, а у будућем периоду у плану је да запослени из Националне службе за запошљавање одрже предавање у Заводу и пружи информације о могућности тражења посла након изласка из Завода.

2.4.2. Образовање и стручно усавршавање

⁶⁷ Извештај о посети Републици Србији Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања из 2015. године, параграф 71.

Шеф одесека за третман наводи да се у Заводу организују само обуке, док се основно и средње образовање не спроводи, јер су у питању кратке казне. На годишњем нивоу спроведе се једна обука. У току 2015. године спроведена је обука за керамичаре у коју је било укључено 8 осуђених, док је у току 2014. године спроведен крус за баштоване у који је било укључено 4 осуђених. Након завршене обуке осуђени добијају сертификат којим се потврђује да су завршили програм обуке. Према наводима Управника, Управа за извршење кривичних санкција сваке године одваја одређена финансијска средства како би се организовале и спровеле обуке за осуђене. За 2016. годину Управа је определила 400 000 динара како би се спровела обука за шанкере, конобаре и куваре. Селекција осуђених за похађање ове обуке је у току и биће завршена до јула. Обука ће се организовати и спровести у сарадњи са Економском школом из Суботице. Основни услов који осуђени треба да испуни да би могао да се укључи у програм обуке, а који поставља школа која спроводи обуку, јесте да има минимално завршено основно образовање. Према наводима управника, Завод не може да организује више обука из техничких могућности, због недостатка простора и особља. Укљученост осуђених у обуке је веома ниска, а појединим осуђенима услед недовршеног основног образовања, ускраћена је могућност да се укључе, без обзира на њихове потребе, потенцијале, интересовања и жеље, чиме се ограничава могућност стицања и усвајања нових вештина, знања и способности, а самим тим смањује могућност за напредовање у третману и повољнију групу.

С обзиром на то да је ОЗ Суботица Завод за извршење кратких казни, да с обзиром на дужину казни, осим обука, не постоји могућност да се спроведе неки други вид образовања и оспособљавања осуђених, НПМ сматра да свим осуђенима треба пружити могућност да се укључе у програм обуке без обзира на степен претходног образовања и да би требало повећати могућност за преквалификацију или доквалификацију и самим тим повећати могућност избора за запослења након изласка из Завода и смањити ризик за криминолошки и педолошки поврат.

22.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Суботица веома мали број осуђених је укључен у програме образовања и стручног усавршавања.

Осуђенима који немају завршено основно образовање не пружа се могућност да се укључе у програм обуке.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право на основно и средње образовање, које се сходно прописима који уређују образовање организује у заводу. Завод организује и друге видове образовања осуђених.⁶⁸

Сваки затвор треба да настоји да свим затвореницима омогући приступ образовним програмима који су што је могуће свеобухватнији и који задовољавају њихове индивидуалне потребе, истовремено водећи рачуна о њиховим тежњама.⁶⁹

Приоритет имају затвореници који су неписмени или они који немају основно или вокационо образовање.⁷⁰

Систематски програм образовања, укључујући оспособљавање за стицање вештина у циљу унапређења свеукупног нивоа образовања и припремања за вођење одговорног живота без криминала, кључни је део режима за затворенике. Сви затвореници охрабриваће се да учествују у образовним програмима и програмима обуке. Образовни програми за затворенике одређује се према дужини њиховог боравка у затвору.⁷¹

⁶⁸ ЗИКС, члан 122.

⁶⁹ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Рес (2006) 2, тач.28.1.

⁷⁰ Ибид, тач. 28.2.

⁷¹ Ибид, тач. 106.1, 106.2, 106.3

Задовољавајући програм активности (рада, образовања, спорта, итд.) од кључне је важности за добробит затвореника.⁷²

Са становишта SPT-а, недостатак активности може имати озбиљне последице по здравље и добробит лица лишених слободе. Рад и образовање су важни елементи у припреми затвореника за живот изван затвора. Поред тога, програми и активности играју важну улогу у обезбеђивању сигурности затвореника и особља и стога су кључни елементи у спречавању злостављања. Ако затвореници остају дуже време у присилној пасивности и у лошим условима, повећава се тензије у затворском установи и спречавају напори за успостављањем безбедности кроз позитивне односе и активности. SPT препоручује да власти учине заједничке напоре да обезбеде програме и активности, укључујући рад и образовање, за све затворенике.⁷³

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција и ОЗ Суботица предузеће мере како би се што већем броју осуђених омогућило образовање и стучно усавршавање.

Осуђеним лицима са недовршеним основним образовањем, пружиће се могућност да похађају обуке, сходно испољеним интересовањима и потенцијалима.

2.4.3. Упошљавање

За упошљавање осуђених у обзир се узимају критеријуми, као што су: степен ризичног понашања, психичке и физичке способности које процењује стучни тим у Заводу, жеље осуђеног и могућности Завода. Одлуку о упошљавању осуђених доноси управник на предлог стручног тима. У Заводу се упошљавају само осуђени из полуотвореног одељења, док осуђени из затвореног одељења без обзира на радну способност немају прилике да се радно ангажују, јер како наводе шеф Одсека за третман и управник не постоје архитектонске могућности унутар Завода за њихово упошљавање.

Увидом у досијее појединих осуђених - одлуке о програму поступања, наведено је да су радно способни, али им није одређено радно место. Такође, увидом у предлог службеника третмана о програму поступања, без обзира што су у делу области високог степена ризика између осталог наведене и неразвијене радне навике, као и чињеница да је осуђени на слободи дуже време био незапослен, не постоје предвиђени поступци и активности сагласно утврђеном степену ризика, а ни потреба за било којим обликом стручног оспособљавања и упошљавања. С обзиром на утврђен висок степен ризика у овом делу, укључивањем осуђених у радне активности повећава се могућност стицања/развијања радних навика и афинитета према раду, окупира се слободно време осуђених и постиже дисциплина и сарадња осуђених што представља један од циљева успешног третмана. Такође, упошљавањем осуђеног поред смањења високог степена ризика повећава се вероватноћа за напредовањем у третмански режим са више проширених права и погодности.

23.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Суботица осуђени разврстани у затворено одељење и којима је одређена група „В“ се не упошљавају.

РАЗЛОЗИ

Затворске власти морају настојати да обезбеде довољно корисног посла за затворенике⁷⁴.

⁷² Извод из 2. Општег извештаја [ЦПТ/Инф (92) 3], параграф 47

⁷³ Извештај Поткомитета УН за превенцију тортуре о посети Малдивима из 2009. год, параграф 223

⁷⁴ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са Европским затворским правилима Рес (2006) 2, тач. 26.2.

Колико год је могуће, рад у затвору треба да одржава или повећа способност затвореника да зарађује за живот након пуштања на слободу⁷⁵.

Рад који обухвата стручно оспособљавање обезбеђује се за затворенике који могу од тога да имају користи и нарочито за млађе затворенике⁷⁶.

Сврха рада је да осуђени стекне, одржи и повећа своје радне способности, радне навике и стручно знање, как оби му се омогућили услови за успешну реинтеграцију⁷⁷.

Са становишта SPT-а, недостатак активности може имати озбиљне последице по здравље и добробит лица лишених слободе. Рад и образовање су важни елементи у припреми затвореника за живот изван затвора. Поред тога, програми и активности играју важну улогу у обезбеђивању сигурности затвореника и особља и стога су кључни елементи у спречавању злостављања. Ако затвореници остају дуже време у присилној пасивности и у лошим условима, повећава се тензије у затворском установи и спречавају напори за успостављањем безбедности кроз позитивне односе и активности. SPT препоручује да власти учине заједничке напоре да обезбеде програме и активности, укључујући рад и образовање, за све затворенике⁷⁸.

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Суботица ће се у сваком појединачном случају процењивати безбедносне ризике за радно ангажовање осуђених у групи „В“ и исти ће се преиспитивати у периодичним интервалима не дужим од три месеца, што ће се писмено констатовати.

У време посете тима НПМ у Заводу је било упуслено укупно 58 осуђених и то: 10 осуђених - кухиња, 6 осуђених - припремање поврћа за кухињу, 4 осуђена - радници у вешерају (по два у смени), 1 осуђени - фризер, 1 осуђени - носач пакета на пријему, 1 осуђени - радник у гаражи затвора, 1 осуђени - хигијеничар, 1 осуђени - библиотекар, 4 осуђена - радници на одржавању објекта. Послови на економији затвора су: пољопривредни и сточарски послови, узгој свиња и оваца и послови у кухињи. Такође, осуђени се радно ангажују и на пословима изван Завода. То су обично послови у горанском расаднику, пилани, градској болници, ресторану на Палићу и одржавање зоолошког врта на Палићу и воћњацима. Сви осуђени који су смештени на Економији су радно ангажовани (у тренутку посете на економији је било 29 упуслених, од тога њих 9 било је радно ангажовано на пословима изван затвора, док су остали радно ангажовани на Економији).

Радно време осуђених је осам часова дневно, а некада и краће у зависности од потребе посла. Накнада за рад се обрачунава сходно времену проведеном на раду, док се за поједина занимања накнада за рад исплаћује за осмочасовно радно време. Осим осуђених који раде у кухињи и вешерају (две смене), остали осуђени раде у преподневној смени. Осуђени који су радно ангажовани у пилани одлазе на посао тако што запослени из пилане долазе по њих, док на осталим пословима изван затвора осуђене одводи и доводи особље Завода.

Осуђени који су упуслени имају право на дневни, недељни и годишни одмор. Дневни одмор обично траје око три сата, недељни подразумева викенд одмор, а годишњи износи 20 радних дана. Осуђени који су разврстани у отворено и полуотворено одељење, који су на Економији, одмор могу да проведу ван установе, док осуђени који су разврстани у полуотворено одељење, а бораве у Заводу, годишњи одмор обично проводе у просторијама унутар Завода.

Послове заштите на раду обавља запослени у Служби за обезбеђење. У току прошле године забележене су две повреде на раду. Евиденције о повредама на раду су уредне, а воде се у одсеку за здравствену заштиту Завода.

2.4.4. СЛОБОДНО ВРЕМЕ

⁷⁵ Ибид, тач. 26.3

⁷⁶ Ибид, тач.26.5

⁷⁷ ЗИКС, чл.98, ст.2

⁷⁸ Извештај Поткомитета УН за превенцију тортуре о посети Малдивима 2009. год, параграф 223.

Према наводима шефа Одсека за третман, два пута годишње (пролеће и јесен) за осућене организују се такмичења у кошарци, шаху и стоном тенису. Организовање и споровођење ових активности обављају реализатори третмана, јер Завод нема запосленог који би организовао и спроводио ове активности, што је и разлог ретког одржавања истих.

2.4.4.1. Време изван затворених просторија и физичке активности

У Заводу постоје два шеталишта, у оквиру којих постоји по један кош и по једна справа за вежбање. Како се телефонске говорнице налазе на шеталиштима, постоје надстрешнице које их покривају, међутим димензије надстрешница не омогућавају да се сва лица лишена слободе која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина.

24.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>У ОЗ Суботица, у време атмосферских падавина, битно је отежано остваривање права лица лишених слободе да проводе време на свежем ваздуху.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Недостатак надстрешнице у простору за шетњу (дворишту) битно отежано остваривање права лица лишених слободе на време на свежем ваздуху у време атмосферских падавина. Завод ће у простору за шетњу на свежем ваздуху формирати надстрешницу димензија подобних да се сва лица која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина.⁷⁹</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>У оба простора за време на свежем ваздуху (шеталишта) ОЗ Суботица поставиће се надстрешнице димензија подобних да се сва лица која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина.</p>

Осућени који се налазе у затвореном одељењу на свежем ваздуху проводе 2 часа дневно. Осућени који су разврстани у „Б“ групу, а смештени су у Заводу, слободно време изван просторија Завода проводе у периоду од 14 до 17 часова. Осућени који се налазе у полуотвореном и отвореном, а смештени су на Економији, физичким и другим активностима могу се бавити када заврше са радним обавезама.

Међутим, када су временске прилике лоше, осућени у затвореном одељењу немају могућност да се баве физичким или неким другим активностима. Са друге стране, у Заводу постоји опремљена теретана коју искључиво користе запослени у Служби за обезбеђење, иако је то ретко с обзиром на обим посла који морају да обаве у Заводу. Како осућени који су смештени у затвореном одељењу већи део дана проводе затворени, да током зимских месеци и временских непогода немају могућност да вежбају унутар Завода, да постоји мањак спортских активности, овим осућенима се ускрађује могућност да током лоших временским прилика или зимских месеци слободно време проведу квалитетно и садржајно јер немају теретану унутар Завода.

25.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>У ОЗ Суботица лицима лишеним слободе није омогућено да користе теретану која се налази у оквиру Завода.</p>

⁷⁹ Извештај Заштитника грађана (ПМ) о посети ОЗ Зрењанин, 22-116/10, стр. 48.

РАЗЛОЗИ

Осуђени, коме године и телесне способности то дозвољавају, има право у слободно време на организовану физичку активност, укључујући и право да заједно са другим осуђеницима користи спортске терене, уређаје и опрему.⁸⁰

Завод, у складу са својим могућностима, обезбеђује простор и опрему за коришћење слободног времена осуђених. Активности се организују током целог дана, према програму који је донела служба за третман.⁸¹

Сваки затвореник треба да има могућност да сваког дана вежба најмање један сат на свежем ваздуху, уколико то дозвољавају временске прилике. Када је време неповољно, затвореницима се обезбеђују други услови за вежбање. Одговарајуће активности чији је циљ развијање физичке спремности и могућност за одговарајућу физичку активност и рекреацију представљају саставни део затворског режима. Затворска управа дужна је да омогући такве активности обезбеђујући одговарајућа средства и опрему. Затворска управа дужна је да обезбеди специјалне активности за оне затворенике којима је то потребно. Могућности за рекреацију, укључујући спорт, игре, културне активности, хобије и друге активности у слободно време, морају бити обезбеђене, а колико год је могуће, затвореницима се мора дозволити да их организују. Затвореницима се дозвољава да се друже за време физичких активности и у циљу учења у рекреативним активностима.⁸²

Сви затвореници без изузетка (укључујући оне који су кажњени конфинацијом у ћелији) морају имати могућност да свакодневно вежбају на отвореном. Такође се сматра да објекти за вежбе на отвореном морају бити релативно пространи и, кад год је то могуће, да нуде склониште од неповољних временских прилика.⁸³

Постојање задовољавајућег програма активности такође је веома важно, чак важније у строго затвореним одељењима него обичним. То може у многоме да допринесе да се неутралишу штетне последице на личност затвореника услед живота у затвореном одељењу. Активности би требало да буду што различитије (едукација, спорт, активности по вокацији итд.). Кад су у питању, нарочито, радне активности, јасно је да разлози безбедности могу да искључе многе облике рада који су уобичајни у нормалним одељењима. Ипак, то не значи да се затвореницима омогућују само нестимулативне активности.⁸⁴

ПРЕПОРУКА

ОЗ Суботица омогућиће лицима лишеним слободе коришћење постојећег посебног простора (теретане), опремљеног справама за вежбање.

Притвореници користе шеталиште које користе и осуђена лица. У простору за боравак на свежем ваздуху (шетњу), у притворској јединици, сви затечени притвореници су навели да им се омогућује да свакодневно, на свежем ваздуху у шетњи, бораве по правилу пола сата, а највише сат времена.

26.

УТВРЂЕНО

Притвореницима се омогућава кретање на свежем ваздуху само до једног часа дневно.

⁸⁰ ЗИКС, члан 80. став 2.

⁸¹ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 42.

⁸² Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Рес (2006) 2, тачке 27.1, 27.2, 27.3, 27.4, 27.5, 27.6 и 27.7.

⁸³ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења (2002) 1 - Рев. 2010, тачка 48

⁸⁴ Стандарди СРТ Извод из 11. Општег извештаја СРТ/inf (2001) 16, тачка 32, став 3.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право да изван затворених просторија на свежем ваздуху, у слободно време, проведе најмање два часа дневно.⁸⁵

Притворенику ће се обезбедити кретање на свежем ваздуху у трајању од најмање два часа дневно, у складу са законом.⁸⁶

ПРЕПОРУКА

ОЗ Суботица ће обезбедити притвореницима боравак на свежем ваздуху у трајању од најмање два часа дневно.

Притвореници током шетње могу да користе справу за пропадање која се налази у дворишту, док им се не омогућава коришћење осталих спортских реквизита које користе осуђена лица (сто за стони-тенис).

27.

УТВРЂЕНО

Притвореницима се не омогућава коришћење спортских реквизита приликом боравка на свежем ваздуху.

РАЗЛОЗИ

Притвореник борави у заводу под истим условима као и осуђено лице, ако Закоником о кривичном поступку није друкчије одређено.⁸⁷

Сви затвореници без изузетка (укључујући оне који су кажњени конфинацијом у ћелији) морају имати могућност да свакодневно вежбају на отвореном. Такође се сматра да објекти за вежбе на отвореном морају бити релативно пространи и, кад год је то могуће, да нуде склониште од неповољних временских прилика.⁸⁸

Постојање задовољавајућег програма активности такође је веома важно, чак важније у строго затвореним одељењима него обичним. То може у многоме да допринесе да се неутралишу штетне последице на личност затвореника услед живота у затвореном одељењу. Активности би требало да буду што различитије (едукација, спорт, активности по вокацији итд.). Кад су у питању, нарочито, радне активности, јасно је да разлози безбедности могу да искључе многе облике рада који су уобичајни у нормалним одељењима. Ипак, то не значи да се затвореницима омогућују само нестимулативне активности.⁸⁹

ПРЕПОРУКА

ОЗ Суботица ће обезбедити притвореницима коришћење расположивих спортских реквизита приликом боравка на свежем ваздуху.

2.4.4.2. Културне и уметничке активности

У Заводу не постоји посебана просторија за културно-уметничке активности, већ се по потреби користи библиотека. Од културно-уметничких активности организују се драмска, ликовна, музичка и литерална секција. У оквиру драмске секције организују се позоришне представе у којима учествују осуђени. Такође, за осуђене који су смештени у полуотворено и отворено

⁸⁵ ЗИКС, чл.80.ст.1.

⁸⁶ Правилник о извршењу мере притвора ("Сл. гласник РС", бр. 132/2014), чл. 45 ст. 1.

⁸⁷ ЗИКС, ("Службени гласник РС", бр. 55/2014), чл. 239.

⁸⁸ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења (2002) 1 - Рев. 2010, тачка 48

⁸⁹ Стандарди СРТ Извод из 11. Општег извештаја СРТ/inf (2001) 16, тачка 32, став 3.

одељење повремено се организује и одлазак у позориште у граду. Последња, музичка секција, била је у фебруару 2016. године. Секције води шеф Одсека за третман и обично се одржавају два пута недељно. Према наводима шефа Одсека за третман, с обзиром да постоји недостатак особља за обављање третманским пословима, као и велика оптерећеност административним пословима које уз то треба обавити, особље не може да постигне да организује и спроводи већи број васпитно-културних активности. О одржаним културно-уметничким активностима и броју осуђених који су учествовали у њима воде се евиденције. Током посете тима НПМ ниједна секција није била у току.

Тим НПМ сматра да учешће у културним – уметничким активностима може да утиче на развијање способности и позитивних навика осуђених које могу бити од значаја за понашање осуђених. Такође, кроз већи број различитих културно-уметничких активности могу се реализовати индивидуални циљеви у складу са процењеним ризицима и потреба осуђених, чиме се осуђенима пружа још једна могућност да напредују у повољнију групу и одељење, а при томе се окупира и слободно време.

2.4.5. ОБАВЕШТАВАЊЕ

2.4.5.1. Штампа

Васпитно особље наводи да је организована дистрибуција штампе за осуђена лица која су претплаћена на месечном нивоу на одређени часопис преко кантине Завода.

2.4.5.2. Радио и телевизија

Слушање радија и праћење телевизијског програма у Заводу је углавном омогућено. Осуђени у полуотвореном и отвореном одељењу имају могућност праћења телевизијског и радио програм, међутим, запажено је да немају све спаваонице у затвореном одељењу телевизоре и радио апарате. У једној од просторија у затвореном одељењу, осуђеници су навели да им је радио апарат одузео командир, без наведених разлога за такво поступање.

28.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>Поједини осуђеници у затвореном одељењу немају могућност праћења ТВ и радио програма, јер у њиховим просторијама спаваоницама не постоје радио и ТВ апарати.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Осуђени има право да набавља дневну и периодичну штампу о свом трошку и да користи друга средства јавног обавештавања.⁹⁰</i></p> <p><i>Завод сарађује са библиотекама, а према потреби обезбеђује и друга аудио-визуелна средства јавног обавештавања.⁹¹</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>ОЗ Суботица ће, свим осуђеним лицима смештеним у затвореном одељењу, омогућити праћење ТВ и радио програма.</p>

2.4.5.3. Библиотека

У Заводу постоји посебна просторија – библиотека. Осуђена лица која се налазе у затвореном одељењу, а која желе одређену литературу добијају картон са списком књига које постоје у

⁹⁰ ЗИКС, чл. 121, ст.1.

⁹¹ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 39, ст. 4.

библиотеци и сходно понуди са списка праве свој списак књига који желе. Библиотекар петком обилази затворено одељење, узима картон са списком од осуђених и касније доставља књиге. Радно време библиотеке је од 8 до 15 часова.

2.4.6. ПОСЕТЕ

Посете породица осуђенима су недељом од 8 до 15 часова и трају по сат времена. Обављају се у једној великој просторији у којој се налази 6 боксова који су одељени параванима/преградама и то тако да је преграда између лица лишених слободе и лица које је дошло у посету, али преграде се налазе и између лица лишених слободе који су добили посету. У просторији постоје и три посебна стола без преградних паравана и препрека у комуникацији са лицима која су дошла у посету. У овој просторији обављају се и посете бранилаца, представника дипломатско-конзуларних представништава и организација за заштиту људских права. Посете браниоца су омогућене сваким радним даном у радно време.

У Заводу не постоји посебна просторија за посете блиских лица. Према наводима шефа Одсека за третман, с обзиром на то да Завод нема просторију за посете блиских лица, осуђенима се пружа могућност да редовна посета једном у два месеца траје дуже, односно 3 уместо 1 сат. Ове посете обављају се у просторији која се иначе користи за састанке управе Завода. У њој се налази велики сто без паравана између лица која су дошла у посету и лица лишеног слободе.

29.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>У ОЗ Суботица не постоји посебна просторија за посете блиских лица осуђеног.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Осуђени има право да једном у два месеца борави с брачним другом, децом или другим блиским лицем три часа у посебним просторијама завода.⁹²</i></p> <p><i>Посебна просторија завода мора бити довољно пространа, загрејана, осветљена, са потребним намештајем, купатилом и прилагођена за боравак деце.⁹³</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>ОЗ Суботица ће обезбедити и адекватно опремити посебне просторије за посете блиских лица осуђеног.</p>

Посете за притворенике се одвијају једном недељно, сваког четвртка, у просторији за посете преко стакла. Према наводима службених лица, дозвољен је физички контакт са породицом у виду поздрава приликом доласка и одласка, у присуству командира. Командири надгледају посету, тако што се налазе у видном и звучном домету посете, иза леђа притвореника.

Увидом у досијее притвореника, констатовано је да постоји правило да суд, за сваку посету, издаје одобрење и одређује време трајања посете. Посете се одређују за чланове породице у трајању од 10 минута, односно 30 минута у случају када посету врше лица са пребивалиштем ван територије Србије. У разговору са управом ОЗ Суботица, констатовано је да је суд одређивао трајање посета на основу претходног договора са ОЗ Суботица, која је у периоду пренасељености притворске јединице, ради омогућавања одвијања свих пријављених посета, могла да организује искључиво краткотрајне посете.

⁹² ЗИКС, чл. 94, ст.1.

⁹³ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора ("Сл. гласник РС", бр. 110/2014), чл. 48, ст. 2.

30.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>Суд издаје одобрење за сваку посету појединачно. Посете притвореницима по правилу трају 10 минута, односно 30 минута у случају када посету врше лица са пребивалиштем ван територије Србије, а по претходном споразуму између суда у Суботици и ОЗ Суботица.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Посета притворенику траје један час.⁹⁴</i> <i>Једном дато одобрење важи до његовог опозивања. Одобрење опозива орган који води поступак и о томе обавештава завод.⁹⁵</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>ОЗ Суботица ће обезбедити услове да посете притвореницима трају један час и обавестиће надлежни суд о постојању могућности Завода да организује посете притвореника у складу са прописима.</p>

2.4.7. ПОШИЉКЕ И КОМУНИКАЦИЈА

2.4.7.1. Дописивање

Према наводима васпитача Завод издаје лицу лишеном слободe писмену потврду о предаји писма ради слања препорученом поштом.

2.4.7.2. Пакети

Осуђенима се омогућује пријем пакета два пута месечно, који се прегледа у присуству осуђеног. У ситуацијама када пакет садржи ствари које осуђено лице не може поседовати, исте се враћају доносиоцу непосредно, односно поштом о трошку пошиљаоца. Дозвољена тежина пакета је 10 килограма.

2.4.7.3. Новчане пошиљке

Лица лишена слободe имају право на неограничено примање и слање новчаних пошиљки. Новчане пошиљке осуђених уплаћују се на њихов депозит. На месечном нивоу осуђени може трошити одређену суму новца на кантини Завода. У ситуацијама када осуђено лице одлази на викенд ван Завода, са депозита може да подигне до 3000 динара. Уколико му затреба више новца осуђени пише молбу рачуноводственој служби која одобрава узимање новца.

2.4.7.4. Телефонирање

Осуђена лица која се налазе у затвореном одељењу имају право на телефонски разговор 4 пута недељно од по 15 минута. Круг лица која могу позвати није ограничен. Телефонске разговоре могу обаваљати у време шетње коришћењем телефонских картица „Орион“ које могу купити у кантини. Телефонске говорнице у затвореном одељењу су постављене у дворишту Завода. Осуђени смештени у полуотвореном одељењу у Заводу имају неограничено право на телефонски разговор сваког дана у периоду од 14 - 17 часова.

⁹⁴ Правилник о извршењу мере притвора ("Сл. гласник РС", бр. 132/2014), чл. 47 ст. 6.

⁹⁵ Правилник о извршењу мере притвора ("Сл. гласник РС", бр. 132/2014), чл. 47 ст. 6.

2.4.8. Верска права

У оквиру шеталишта, постоји капела за обављање верских обреда за припаднике хришћанске вероисповести. Шеф Одсека за третман наводи да свештено лице долази сваки петак и у време већих верских празника и обавља литургију. Литургије се обављају у просторији библиотеке. Такође, уколико неко од осуђених изрази жељу да обави разговор са православним свештеним лицем, овај разговор се омогућује. Католички свештеници не долазе, нити осуђени то захтевају. У библиотеци постоји и одређен број верске литературе (Нови завет). Такође, имају добру сарадњу са градском библиотеком, одакле могу да узимају литературу.

Притвореници наводе да верски службеници не врше посете у оквиру притворске јединице. Своја верска права могу да врше у капели, у оквиру шеталишта.

2.4.9. ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА ПОСЕБНО ОСЕТЉИВИМ ОСОБАМА

2.4.9.1. Малолетници у притвору

У моменту посете, у Заводу није било ни једног малолетника на извршењу мере притвора. Према наводима службеника ОЗ Суботица, постоји проблем са смештајем малолетних лица у притвор, будући да малолетних притвореника нема пуно и често је тешко задовољити услове које поставља Закон о малолетним извршиоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица⁹⁶ – да се малолетно лице смешта одвојено од пунолетних лица. Због наведених разлога који су сасвим оправдани, малолетна лица се смештају заједно са пунолетним лицима, при чему се врши процена, посебно водећи рачуна да се ради о притвореницима који неће штетно утицати на малолетно лице. У складу са Законом, за свако смештање малолетног лица у притвор са пунолетним лицима тражи се дозвола судије за малолетнике. Управа Завода истиче да судија за малолетнике не обилази малолетна лица у притвору.

2.4.9.2. Особе са инвалидитетом

У моменту посете, службеници Завода нису могли да нам омогуће тачну информацију колико се особа са инвалидитетом налази на одслужењу казне или у притвору у ОЗ Суботица.

У разговору са лицима која се налазе на одслужењу казне и притвореницима идентификовали смо три особе са инвалидитетом. Ни једна од ових особа не користи за кретање инвалидска колица, међутим, два лица са којима је тим НПМ разговарао имају тешкоћа приликом кретања. Сама зграда Завода је неприступачна, како особама којима су неопходна инвалидска колица за кретање, тако и особама са тешкоћама у кретању. Завод нема рампу за инвалидска колица, а поједини притвореници су се нарочито притуживали на тешкоће приликом употребе тоалета, односно на немогућност употребе такозваног „чучавца“ који се налази у свим собама за смештај осуђеника и притвореника без туђе асистенције. Од службеника ОЗ Суботица добили смо информацију да се тренутно ради на прилагођавању тоалета за једно тешко оболело лице које је оперисало кукове, али тим НПМ сматра да оваква врста *ad hoc* решења није довољна да задовољи елементарне животне потребе особа са инвалидитетом.

31.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Суботица не постоје смештајни и други животни услови примерени врсти и степену посебних потреба осуђених са тешкоћама у кретању којима је неопходна употреба инвалидских колица или других ортопедских помагала.

⁹⁶ Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, члан 68, ("Сл. гласник РС", бр. 85/2005)

РАЗЛОЗИ

Осуђени са инвалидитетом има право на смештај примерен врсти и степену његових потреба.⁹⁷

Осуђени са посебним потребама, у складу са Законом, има право на смештај примерен врсти и степену његових посебних потреба.⁹⁸

Органи јавне власти дужни су да особама са инвалидитетом обезбеде уживање права и слобода без дискриминације.⁹⁹ Непосредна дискриминација постоји ако се лица у истој или сличној ситуацији, било којим актом или радњом стављају, или су стављени у неповољнији положај због његове или њихове инвалидности.¹⁰⁰

Завод за извршење кривичних санкција ће осуђеном коме је за кретање неопходна употреба инвалидских колица, омогућити смештајне и друге животне услове примерене врсти и степену његових посебних потреба. Осуђени ће бити смештени у посебној спаваоници у приземљу објекта, у којој постоји мокри чвор са санитарним уређајима прилагођеним његовим потребама, са вратима одговарајуће ширине и прилазном рампом за његово несметано кретање колицима у објекту и излазак ван затворених просторија.¹⁰¹

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере како се у ОЗ Суботица, до изградње новог објекта који је у складу са важећим стандардима, не би смештала лица лишена слобода која имају потешкоће у кретању и којима је неопходна употреба инвалидских колица или других ортопедских помагала.

Осим наведених лица са тешкоћама у кретању, у разговорима са притвореним и осуђеним лицима, идентификовали смо и једно глувонемо лице. Према наводима службеника ОЗ Суботица ни један запослени у Заводу не познаје знаковни језик. Иако и само лице са којим смо разговарали, као и остали притвореници који су са њим делили собу тврде да нема пуно тешкоћа у споразумевању, јер се споразумева читањем са усана, НПМ сматра да би овим лицима требало омогућити права предвиђена Законом о употреби знаковног језика¹⁰² и пуну могућност комуникације и споразумевања са запосленима у Заводу, ради лакшег остваривања њихових права и обавеза у току боравка у Заводу.

32.

МИШЉЕЊЕ

Управа за извршење кривичних санкција извршиће анализу потреба за коришћењем знаковног језика.

Сходно утврђеним потребама, Управа ће за запослене организовати обуке за учење знаковног језика.

РАЗЛОЗИ

Државе стране уговорнице прихватају да обезбеде и унапреде пуно остваривање свих људских права и основних слобода за све особе са инвалидитетом без дискриминације било које врсте по основу инвалидитета. У том циљу државе стране уговорнице преузимају обавезу да:

⁹⁷ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 77. став 3 "Сл. гласник РС", бр. 55/2014

⁹⁸ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 19.

⁹⁹ Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом, члан 4. ("Сл. гласник РС", бр. 33/2006 и 13/2016)

¹⁰⁰ Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом, члан 6. став 2. ("Сл. гласник РС", бр. 33/2006 и 13/2016)

¹⁰¹ Препорука Заштитника грађана 12 - 2615 / 10, од 29. децембра 2010. године

¹⁰² Закон о употреби знаковног језика ("Сл. гласник РС", бр. 38/2015)

да подстичу обуку стручних кадрова и особља које ради са особама са инвалидитетом о правима предвиђеним овом конвенцијом како би се обезбедила боља помоћ и услуге гарантоване на основу тих права.¹⁰³

Државе стране уговорнице ће предузети све одговарајуће мере како би обезбедиле да особе са инвалидитетом могу да уживају право на слободу изражавања и мишљења, укључујући слободу да траже, примају и преносе информације и идеје, равноправно са другима, посредством свих облика комуникације по властитом избору, као што је дефинисано у члану 2. ове конвенције, укључујући:

прихватање и олакшавање коришћења језика знакова, Брајовог писма, увеличавајуће и алтернативне комуникације и свих других расположивих средстава, начина и формата комуникације по властитом избору, од стране особа са инвалидитетом у званичним интеракцијама;

признавање и подстицање коришћења језика знакова.¹⁰⁴

Глува особа која користи знаковни језик, односно глува особа која није у могућности да на основу другог облика комуникације, читањем са усана, писањем или на други начин, оствари неко право, на закону заснован интерес или изврши обавезу има право на употребу служба тумача за знаковни језик.

Употреба услуге тумача за знаковни језик обезбеђује се непосредним ангажовањем тумача за знаковни језик или на други начин прихватљив глувој особи, употребом савремених техничких достигнућа¹⁰⁵.

Глува особа из члана 6. овог закона има право да користи знаковни језик у поступку пред државним органом, органом Аутономне Покрајине и јединице локалне самоуправе, као и другим органом и организацијом и правним лицем коме је поверено вршење јавних овлашћења (у даљем тексту: Јавна служба)¹⁰⁶.

2.4.9.3. Жене

У моменту посете тима НППМ у притвору су боравиле две жене, а једна притвореница се налазила у притвору на болничком лечењу. У разговору са притвореницама и службеницима Завода, нису уочени посебни проблеми, нити родна дискриминација, али је примећено да је соба у коју су смештене притворенице изузетно мала, незадовољавајуће хигијене. Саме притворенице истичу да их је недавно било три у соби, иако је соба изузетно мала, чак и за две особе и у њој постоје само два кревета, али да је таква ситуација била на њихово лично инсистирање, како трећа притвореница не би била изолована у соби, што указује на лоше материјалне услове смештаја у Заводу (видети више у одељку о материјалним условима).

2.4.9.4. ЛГБТ особе

По наводима запослених, није идентификован проблем везан за ЛГБТ особе, нити је то уочено на основу обављених разговора са осуђеницима и притвореницима приликом обиласка Завода. Ово може са једне стране указивати на чињеницу да проблема са ЛГБТ особама у Заводу нема, али са друге стране и на опасност од неповољне климе за ЛГБТ особе, због чега нико од лица лишених слободе није желео о томе да разговара. На основу прикупљених података, није било могуће утврдити стварни положај ЛГБТ особа у ОЗ Суботица.

2.4.9.5. Припадници националних мањина

Припадницима националних мањина који су лишени слободе доступан је кућни ред на мађарском, албанском и енглеском језику. На језицима националних мањина у библиотеци Завода доступни су Закон о извршењу кривилних санкција и поједини приручници. Одређени број чувара и осталих запослених у Заводу добро говори мађарски језик, па углавном нема

¹⁰³ Закон о потврђивању Конвенције о правима особа са инвалидитетом "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 42/2009, чл. 4. ст.1.тач.9

¹⁰⁴ Закон о потврђивању Конвенције о правима особа са инвалидитетом, чл.21. ст.1.тач. 2. и 5.

¹⁰⁵ Члан 6. Закона о употреби знаковног језика ("Сл. гласник РС", бр. 38/2015)

¹⁰⁶ Члан 7. Закона о употреби знаковног језика ("Сл. гласник РС", бр. 38/2015)

проблема са споразумевањем, будући да у ОЗ Суботица највише има припадника мађарске националне мањине. Припадници националних мањина у ОЗ Суботица не одвајају се од осталих лица и заједно обављају уобичајене дневне активности – ручак, шетњу и др.

2.4.9.6. Старе особе

Старе особе у ОЗ Суботица смештене су заједно са осталим лицима, односно не бораве у одвојеним просторијама. Према наводима службених лица, оваквих особа је веома мало и није било проблема који се односе на дискриминацију, нити од управе Завода нити од других лица лишених слободе.

2.4.9.7. Странци/мигранти

У време посете НПМ тима Окружном затвору у Суботици на издржавању казне затвора налазио се један прекршајно кажњени држављанин Авганистана. У притвору су се налазила три страна држављана – пакистанског, немачког и македонског држављанства.

У 2015. години у Заводу је укупно боравило 1044 странаца кажњених због прекршаја незаконитог преласка државне границе и незаконитог боравка на територији Републике Србије. Структура прекршајно кажњених странаца, који долазе из ратом захваћених подручја у 2015. години је следећа: 355 лица било је пореклом из Сирије, 329 из Авганистана, 146 из Пакистана, 46 из Ирака, 12 држављана Палестине, по 5 држављана Судана, Ирана и Обале Слоноваче и 2 лица пореклом из Еритреје. Просечна казна која се изриче овим лицима је три до пет дана затвора.

У 2016. години знатно је смањен број миграната који се налазе на издржавању казне затвора у ОЗ Суботица због прекршаја незаконитог преласка државне границе и незаконитог боравка на територији Републике Србије. Тако је од почетка 2016. године до посете тима НПМ, у затвору боравило 23 лица, од чега у јануару 17, у фебруару 5 и у марту једно лице.

Приликом пријема, странци се на енглеском језику обавештавају о правима и кућном реду у Заводу. Релевантни закони и правилници о кућном реду преведени су на енглески, мађарски и албански језик, али поменути акати нису преведени на арапски језик. Према наводима службених лица, комуникација се одвија на енглеском језику, јер странци долазе у групама у којима увек неко лице говори енглески језик.

Након претходне посете која је обављена у септембру 2015. године, НПМ је упутио препоруку ОЗ у Суботици¹⁰⁷ да страним држављанима који не разумеју српски или енглески језик учини доступним информације о остваривању њихових права унутар Завода на језику који разумеју. Тим НПМ је установио да по овој препоруци није поступљено, односно да још увек не постоји могућност да странцима који су у притвору или на издржавању казне затвора, а не разумеју српски или енглески језик, буду на адекватан начин саопштена њихова права и правила кућног реда. Према речима управника Завода, финансијским планом нису предвиђена средства за ангажовање тумача. Разговором са странцима у притвору, установљено је да и даље постоји проблем комуникације са затворским особљем. Увидом у неколико информационих упитника, који се попуњавају приликом пријема, то је и констатовано јер нису били попуњени, уз напомену да је комуникација са лицем отежана.

33.

УТВРЂЕНО

ОЗ Суботица нема могућност да странце/мигранте, који најчешће не разумеју српски, мађарски или енглески језик, информише о њиховим правима и правилима кућног реда у Заводу.

¹⁰⁷ Извештај НПМ о посети ОЗ Суботица, бр. 71-90/15 од 29. 9. 2015. године.

РАЗЛОЗИ

На пријему и током притвора, странит затвореницима треба обезбедити информације, на језику који они разумеју, о:

- а. њиховит правита и обавезата, укључујући и контакте са својим конзуларним представништвом;*
- б. главним карактеристикама затворског режима и интерним прописима;*
- ц. правилима и процедурама за израду молби и жалби;*
- д. њиховим правима на правну помоћ.¹⁰⁸*

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција обезбедиће у ОЗ Суботица услуге превођења на језике које странци/мигранти најчешће користе.

У разговору са управником установљено је да је Завод поступио по препоруци НПМ када је у питању обавештавање дипломатско - конзуларног представништва земље порекла лица лишеног слободе. Наиме, приликом пријема у Завод страног лица, управа обавештава дипломатско - конзуларно представништво државе из које лице долази искључиво уз његову сагласност.

Управа Завода је истакла да се странцима омогућује остваривање права на телефонски позив, али да не постоје техничке могућности да се обави позив у иностранство, већ се могу позивати само телефонски бројеви у Србији. Ипак, авганистански држављанин са којим је тим НПМ обавио разговор истакао је да му није омогућено да обави телефонски позив, иако је у неколико наврата саопштио затворским службеницима да жели да телефонира и да је желео да обави телефонски позив у оквиру домаћег телефонског саобраћаја.

34.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Суботица не постоје услови за обављање телефонских разговора странаца лишених слободе са иностранством.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право на телефонски разговор у складу са одредбама прописа који уређују кућни ред завода, о свом трошку.¹⁰⁹

Осуђеном се, одмах по пријему, омогућава да се јави породици или лицу које он одреди, о трошку завода.¹¹⁰

Осуђени који је разврстан у затворено одељење може да телефонира најмање четири пута недељно, а осуђени који је разврстан у полуотворено и отворено одељење може телефонирати свакодневно, у складу са могућностима завода.¹¹¹

Затвореницима ће бити омогућено да комуницирају колико год је то могуће писмима, телефоном или на други начин с породицама, другим лицима и представницима спољашњих организација и да примају посете тих лица.

Комуникација и посете могу да подлежу ограничењима и надзору ако то налажу захтеви наставка кривичне истраге, одржавања реда, сигурности и безбедности, спречавања кривичних дела и заштите жртава, али таква ограничења, укључујући конкретна ограничења која наложи судски орган, морају омогућавати минимални ниво контакта.

¹⁰⁸Препоруке Комитета министара државама чланицама Савета Европе о поступању према странним затвореницима СМ/РЕС (2012)12, тач.15.1.

¹⁰⁹ЗИКС, чк. 88. ст. 1.

¹¹⁰Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора („Сл. гласник РС“, бр. 110/14), чл. 10.

¹¹¹Правилник, чл. 38. ст. 1.

Затворске власти помажу затвореницима да одржавају одговарајући контакт са спољним светом и обезбеђују им потребну материјалну помоћ да те контакте остваре.¹¹²

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Суботица обезбедиће се технички услови за обављање телефонских разговора странаца лишених слободе са иностранством, као и остваривање права да се одмах по пријему странац јави породици или лицу које одреди.

Управа за извршење кривичних санкција обезбедиће у свим установама за извршење кривичних санкција техничке услове за обављање телефонских разговора странаца лишених слободе са иностранством, као и да се одмах по пријему јаве породици или лицу које одреде.

Прекршајно кажњени мигранти у ОЗ Суботица смештају се у одвојеним спаваоницама од држављана Србије, међутим, шетња, ручак и друге активности одвијају се заједно са осталим осуђеницима. Страни држављани који се налазе у притвору, смештени су са осталим притвореницима, држављанима Србије. Свим лицима је обезбеђена адекватна исхрана у складу са верским уверењима.

2.5. ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

2.5.1. Организација

2.5.1.1. Здравствена служба

У Заводу не постоји посебна Служба за здравствену заштиту већ је у оквиру Службе за опште послове организован Одсек за здравствену заштиту. Током посете НПМ лекар је био присутан врло кратко, а затим је напустио Завод, тако да су практично све информације које се односе на здравствену заштиту добијене у разговору са медицинском сестром.

На пословима здравствене заштите ангажована су 4 лица: један здравствени сарадник - медицинска сестра, у радном односу на неодређено време и 2 доктора медицине по уговору о делу (специјалиста за ургентну медицину и специјалиста за медицину рада) и 1 доктор стоматологије по уговору о делу. У Заводу није ангажован психијатар.

Лекар је у Заводу присутан радним данима по два часа (понедељком, уторком, средом и петком од 08:00 часова, а четвртком од 13:00 часова); викендом и празником лекар није присутан у Заводу. Хитна лекарска помоћ изван радног времена лекара обезбеђује се посредством градске Службе за хитну медицинску помоћ која интервенише по позиву или доласком затворског лекара.

Медицински техничар је у Заводу присутан радним даном и суботом у времену од 07:00 до 15:00 часова, а изван овог времена, као и недељом и у дане празника медицински техничар није присутан у Заводу. Медицинска сестра запослена у Заводу нема важећу лиценцу надлежне Коморе здравствених радника. Алтернативно, када је медицинска сестра одсутна са посла, дужности медицинског техничара обавља припадница Службе за обезбеђење која има медицинску квалификацију (медицинска сестра).

Службена лица ангажована на пружању здравствене заштите наводе да постоји потреба за додатним кадровима за успешно обављање здравствене заштите у Заводу, и то за медицинским техничаром како би се обезбедило веће присуство и растеретила актуелно запослена медицинска сестра која по сопственој процени око 60% радног времена посвећује раду са пацијентима, док преосталих 40% радног времена троши на административне послове и друге активности у

¹¹² Препорука Рец (2006)2 Комитета министара Савета Европе државама чланицама о Европским затворским правилима, део II, тач. 24.1, 24.2 и 24.5

здравственој заштити које не представљају директан рад са пацијентима. Такође, потребно је веће присуство лекара, као и присуство психијатра.

35.

УТВРЂЕНО

У Заводу није обезбеђен довољан број медицинских техничара, као ни континуирано присуство лица са здравственом квалификацијом. Лекар је у Заводу присутан само по два сата дневно током радних дана, а медицински техничар радним даном и суботом у времену од 7 до 15 часова.

Медицинска сестра запослена у Заводу нема важећу лиценцу надлежне Коморе здравствених радника.

Завод нема ангажованог психијатра.

РАЗЛОЗИ

Завод има најмање једног лекара и два медицинска техничара, а мора омогућити услуге и једног психијатра.¹¹³

Стандард је Европског комитета за превенцију мучења да неко компетентан за пружање прве помоћи треба увек да се налази у затворској установи, пожељно неко ко има одговарајућу квалификацију медицинске сестре (техничара)¹¹⁴.

Препорука је Европског комитета за превенцију мучења да особа компетентна за указивање прве помоћи, по могућности особа са квалификацијом медицинске сестре (техничара) увек буде присутна у установи за лишење слободе, укључујући и ноћи.¹¹⁵

Европски комитет за превенцију мучења позивајући се на чињеницу да је у поређењу са општом популацијом међу лицима лишеним слободе већа инциденца психијатријских симптома, закључује поред осталог да је доктор квалификован за психијатрију треба да буде укључен у рад службе за здравствену заштиту у сваком завору.¹¹⁶

ПРЕПОРУКА

ОЗ Суботица ће ангажовати довољан број медицинских сестара (техничара) како би се обезбедило њихово стално присуство у Заводу.

ОЗ Суботица ће обезбедити да особље ангажовано на пословима здравствене заштите има законом прописане лиценце за рад издате од надлежне коморе здравствених радника.

ОЗ Суботица ће обезбедити услуге најмање једног лекара психијатра, радно ангажујући лекара одговарајуће струке, чиме ће постићи да лекар специјалиста психијатрије (или неуропсихијатрије) буде присутан у Заводу, сходно утврђеним потребама осуђених.

2.5.1.2. Здравствене евиденције

Увидом у евиденције које води Одсек за здравствену заштиту, као и на основу разговора са службеним лицима, здравствени картон се не отвара за прекршајно кажњена лица (најчешће стране држављање) који издржавају казну затвора до 15 дана; за ову категорију лица лишених слободе здравствени картон се отвара уколико имају здравствене проблеме, односно уколико са собом донесу медицинску документацију.

¹¹³ ЗИКС, чл. 24 став 2.

¹¹⁴ СРТ/Inf (93) 12, § 35

¹¹⁵ посета Холандији 2007.г.

¹¹⁶ СРТ/Inf (93) 12, §41

36.

УТВРЂЕНО

Здравствени картони не отварају за сва лица лишена слободе.

РАЗЛОЗИ

Приликом ступања у завод обавља се лекарски преглед и отвара здравствени картон.¹¹⁷

Приликом првог прегледа отвара се здравствени картон осуђеника, и уносе се подаци до којих се дошло приликом првог прегледа.¹¹⁸

ПРЕПОРУКА

ОЗ Суботица ће обезбедити да се за свако лице које је смештено у Завод, без обзира на дужину казне, по обављеном првом лекарском прегледу при пријему отвори здравствени картон.

Здравствени картон се отвара на првом прегледу при пријему. Здравствени картони се углавном воде уредно, а у улошку здравственог картона налазе се резултати лабораторијских прегледа, специјалистички лекарски извештаји, отпусне листе и друга медицинска документација као и изјаве пацијената о околностима под којима су задобили телесне повреде које су настале пре пријема у Затвор. Здравствени картони се чувају у орману који се налази у просторији амбуланте.

Лица лишена слободе могу остварити увид у здравствени картон и у налазе о њиховом здравственом стању, а на њихов писани захтев који се подноси управи Завод одобрава им се копирање медицинске документације.

У Заводу се води две одвојене књиге повреда („Књига повреда задобијених у сукобима“ и „Књига самоповреда“), води их лекар, односно медицинска сестра која из здравственог картона повређеног лица преноси одговарајуће податке у књигу. Прегледом је утврђено да се ове књиге не воде уредно, односно да се у њима не бележе сви случајеви повређивања.

Увидом у евиденцију „Књига повреда задобијених у сукобима“ утврђено је да у њој није евидентиран случај К.Д. у чијем здравственом картону је нађен податак да је он прегледан дана 09. 01. 2016. године због повреде коју је, како се наводи, задобио у тучи („Туча. Cont. capitis reg. temp. dxt.“). **Види препоруку под редним бројем 48.**

У Заводу се воде друге књиге – евиденције, и то (1) Амбулантни протокол – посебне свеске се воде за притвор, затвор и прекршајно кажњене (евиденција је посебна за држављане Републике Србије и стране држављане), (2) Протокол тестирања на психоактивне супстанце и (3) Протокол умрлих.

2.5.1.3. Праћење здравственог стања

Лекар не доставља управнику периодичне извештаје о здравственом стању осуђених, као ни налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених.

37.

УТВРЂЕНО

Лекар не подноси управнику писане извештаје о здравственом стању осуђених, као ни препоруке у вези са њиховим неопходним физичким активностима.

¹¹⁷ ЗИКС, чл. 71 став 1.

¹¹⁸ Правилник о кућном реду („Сл. гласник РС“, бр. 110/2014), чл. 12. став 3.

РАЗЛОЗИ

Лекар у заводу дужан је да управнику завода у писменој форми:

1) подноси периодичне извештаје о здравственом стању осуђених; 5) даје налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених.

ПРЕПОРУКА

Лекар у ОЗ Суботица ће управнику у писменој форми подносити периодичне извештаје о здравственом стању осуђених, као и налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених.

Копије датих писаних препорука чуваће се у архиви Одсека за здравствену заштиту.

2.5.1.4. Просторије за пружање здравствене заштите

Завод има амбуланту коју чини једна просторија од око 15 квадратних метара, а налази се на другом спрату. Амбуланта је у солидном стању, хигијена је задовољавајућа и влага није присутна.

Амбуланта је опремљена са амбулантним намештајем (радни сто за лекара и медицинску сестру и лежај за преглед), амбулантном вагом без висинометра, апаратом за мерење крвног притиска и стетоскопом, основним медицинским инструментима за превијање, као и глукометаром са тест тракама за које је утврђено да им је у септембру 2015. године истекао рок за употребу.

38.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Суботица ће обезбедити да сва средства која се користе за пружање здравствене заштите буду у року употребе који је означио произвођач, као и да се повуку из употребе и из просторија за пружање здравствене заштите уклоне сва средства којима је протекао рок употребе.

Завод има посебну просторију за издвајање оболелих, величине је око 10 квадратних метара и у њој су смештена два кревета. Просторија је у добром стању, хигијена је добра, влага није присутна и не осећа се непријатан мирис.

Завод нема стоматолошку ординацију, већ се у лекарској ординацији налази стоматолошка столица коју се користи за пружање појединих услуга стоматолошке заштите. У Заводу нема опреме за поправку зуба нити стоматолошких инструмената. Стоматолог који је ангажован у Заводу доноси из своје ординације у касетама при сваком доласку неопходни инструментаријум.

39.

УТВРЂЕНО

У Заводу је обезбеђена само стоматолошка столица, а није обезбеђена остала опрема, нити је обезбеђен прибор и материјал за лечење, поправку и вађење зуба.

РАЗЛОЗИ

Завод који има стоматолошку амбуланту обезбеђује одговарајућу опрему, прибор и материјал за лечење, поправку и вађење зуба.¹¹⁹

¹¹⁹ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора (Службени гласник РС¹, бр.55/2014) члан 32. став 4.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Суботица ће обезбедити стоматолошку ординацију, са одговарајућом опремом, прибором и материјалом за лечење, поправку и вађење зуба.

2.5.1.5. Апотека, подела лекова и терапије

Завод има посебно место за чување лекова – апотеку коју чини посебан орман који је смештен у просторији амбуланте. Из апотеке се на лекарски рецепт издају одређени лекови за оболело лице лишено слободе, а ове лекове медицинска сестра пакује у дозаторе означене именом и презименом пацијента који се чувају у просторији амбуланте.

Лекове за лица која су у притвору купује суд који је одредио меру притвора па се о потреби да се лекови набаве надлежни суд обавештава дописом. Процедура одобравања средстава за лечење траје, по наводима службених лица, око 4-5 дана.

Лекове могу да држе лица лишена слободе у својим касетама и то по одобрењу лекара, али се ово не односи на психофармаке.

Лекове лицима лишеним слободе дели медицинска сестра, а вечерње дозе лекова, као и дозе лекова викендима и празником, деле припадници Службе за обезбеђење из претходно припремљених и личним именом означених дозатора.

Лицима лишеним слободе се дају лекови искључиво које им је преписао затворски лекар. Лекове са тзв. позитивне листе Завод обезбеђује куповином. Истакнуто је да је овај начин набавке лекова бољи од централне набавке коју спроводи Управа за извршење кривичних санкција јер се може спроводити чешће, а врста и количина набављених лекова се могу прилагођавати стварним потребама. Према наводима службених лица не дешава се да поједини лекови недостају. Лекове који нису на позитивној листи, или паралелне лекове уколико пацијент не жели да користи лек са позитивне листе, обезбеђују сами пацијенти, односно њихове породице. Наведено је да је у 2015. години за потребе набавке лекова у Заводу био обезбеђен износ од 300.000 динара, а за текућу годину предвиђено је 490.000 динара за исту намену.

Лекар у Заводу надзире рад апотеке и медицинског особља које евидентира, издаје и даје прописану терапију осуђеном.

40.

УТВРЂЕНО

Поделу лекова лицима лишеним слободе врши немедицинско особље – припадници Службе за обезбеђење.

РАЗЛОЗИ

Став је Европског комитета за спречавање мучења да није у надлежности затворских службеника да деле лекове што је дужност медицинских техничара.¹²⁰

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Суботица је потребно обезбедити континуирано присуство лица са медицинском квалификацијом које ће, поред осталих професионалних активности, вршити поделу лекова, како се не би дешавало да тај посао обавља немедицинско особље.

¹²⁰ Извештај о посети Кипру [CPT/Inf (2012) 34] §80

2.5.2. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕДИ

У Заводу је током претходне календарске године обављено 5.573 лекарских прегледа у општој медицини; подаци о броју прегледаних пацијената у последња 4 месеца су: у новембру 2015. године прегледано је 332 пацијената, у децембру 378, у јануару 2016. године 346 пацијената, а у фебруару 410 пацијената.

Здравствени прегледи лица лишених слободe у Заводу се обављају сваког радног дан, а у дане викенда и државним празником за хитне случајеве. Лекарски прегледи се обављају у присуству немедицинског особља само по захтеву лекара из разлога безбедности. У току посете, чланови тима су се непосредним опажањем уверили у то да у амбуланти током вршења лекарског прегледа није присутно немедицинско особље. Међутим, такође непосредним опажањем утврђено је да се лекарски прегледи обављају тако што су врата амбуланте широм отворена а испред амбуланте, у ходнику, налази се припадник Службе за обезбеђење који одатле може у целости да посматра медицинске радње и чује конверзацију између пацијента и здравствених радника.

41.

УТВРЂЕНО

Лекарски прегледи се обављају на такав начин да немедицинско особље може, када то не захтева лекар, да посматра преглед и чује садржај конверзације између пацијента и здравствених радника.

РАЗЛОЗИ

Здравствени преглед осуђеног врши се само у присуству здравственог радника, осим ако здравствени радник друкчије не затражи.¹²¹

Стандард је Европског комитета за спречавање мучења да сви лекарски прегледи затвореника (било по доласку или у каснијој фази) треба да се врше ван чујности и - осим ако лекар не затражи другачије - ван видокруга затворских службеника.¹²²

ПРЕПОРУКА

ОЗ Суботица ће на видном месту испред лекарске ординације и/или на спољашњој страни врата лекарске ординације, као и у самој ординацији истакнути јасну забрану за немедицинско особље да присуствује лекарском прегледу лица лишеног слободe, а о овоме обавестити све припаднике Службе за обезбеђење.

Врата од лекарске ординације током обављања медицинских радњи морају бити затворена.

Припадници Службе за обезбеђење су дужни да лекара упозоре на све безбедносне аспекте који су релевантни за доношење одлуке од стране лекара о присуству немедицинског особља лекарском прегледу.

Уколико лекар захтева присуство немедицинског особља прегледу и/или другим медицинским радњама, неопходно је да чињеница о таквом захтеву, као и подаци о присутном немедицинском особљу буду забележени у медицинској документацији за конкретно лице лишено слободe.

2.5.2.1. Прегледи по пријему

Први лекарски преглед по пријему лица лишеног слободe у Завод обавља се по правилу у року од 24 сата од стране лекара који ради на пословима здравствене заштите из домена опште медицине.

¹²¹ ЗИКС члан 114 став 4 и Правилника о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора члан 25. став 2.

¹²² Трећи годишњи извештај Европског комитета за спречавање мучења [CPT/Inf (93) 12] §51

Уколико је неко лице примљено током викенда, његов први лекарски преглед може бити одложен до првог наредног радног дана.

Први лекарски преглед по пријему се састоји од узимања анамнестичких података, анализе медицинске документације (уколико лице лишено слободе исту има уз себе), мерења висине¹²³ и тежине, процене психичког стања, мерења крвног притиска и основног физикалног прегледа. Такође, у склопу првог прегледа врши се скрининг за туберкулозу, односно попуњава се „Упитник за откривање симптома туберкулозе“.

Извршен је увид у насумично одабране здравствене картоне и том приликом је установљено да се подаци – налаз физикалног прегледа уписују површно. Другим речима, у прегледаним здравственим картонима или нема описа физикалног (лекарског) налаза по системима или се, уместо овог описа, налази констатација „здрав“ („sine morbo“). У појединим здравственим картонима (нпр. К.Д.) није уписан било какав податак у вези са првим лекарским прегледом. Такође, формулари „Упитник за откривање симптома туберкулозе“ који су затечени у једном броју здравствених картона не садрже име и презиме пацијента, датум попуњавања и друге предвиђене податке, а садрже одговоре на питања која се тичу самог скрининга.

42.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>У здравствене картоне се не уноси детаљни налаз физикалног прегледа установљеног приликом првог лекарског пријема лица која су примљена у ОЗ Суботица.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Непосредно после пријема у завод, а најкасније у року од 24 часа, лекар обавља здравствени преглед осуђеног. На захтев осуђеног или због уочених здравствених сметњи током пријема, преглед се обавља без одлагања.</i></p> <p><i>Први здравствени преглед се састоји од визуелног прегледа тела осуђеника, узимања анамнестичких података, података о акутним и хроничним обољењима, провере и мерења основних телесних функција (дисање, притисак, моторика и сл.).</i></p> <p><i>Приликом првог прегледа отвара се здравствени картон осуђеника, и уносе се подаци до којих се дошло приликом првог прегледа.¹²⁴</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>Лекар у ОЗ Суботица ће приликом првог лекарског прегледа у здравствени картон уносити све податке до којих је дошао приликом првог прегледа.</p>

2.5.2.2. Прегледи по захтеву

Уколико лице лишено слободе сматра да је болесно и жели да се прегледа од стране лекара, оно се обраћа Служби за обезбеђење тако што се усмено изјављује да има потребу да посети лекара, што се бележи у листу за лекарски преглед. Сваког наредног радног дана медицинска сестра прати фотокопију листе са именима лица лишених слободе која су се јавила за лекарски преглед, а затим, у току истог радног дана, организује да ова лица прегледа лекар. Када је у питању хитно стање преглед се омогућава одмах у току радног времена лекара, а ноћу, када нема лекара у Заводу позива се Служба за хитну медицинску помоћ.

¹²³ Податак о висини се добија од припадника Службе за обезбеђење јер у амбуланти нема висиномера, а висина се мери у просторији у којој је врши идентификација и обрада новопримљених лица у ОЗ Суботица.

¹²⁴ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора (Службени гласник РС", бр.55/2014) чл. 12.

Медицинско особље тврди да се по утврђеној процедури, лице лишено слободе које сматра да је болесно и жели да се прегледа, доводи до лекара на преглед најксније у року од једног дана од момента када је тражио преглед, сем када су дани викенда и празника када се преглед обавља првог наредног радног дана.

Уколико је потребно извршити специјалистички преглед у здравственој установи ван Завода, преглед се обавља се у Општој болници у Суботици, а по потреби у терцијарним здравственим установама – клиничким центрима у Новом Саду или Београду. Сарадња са Општом болницом у Суботици оцењена је као добра. Потребни специјалистички прегледи и друге дијагностичке процедуре обезбеђују се у овој здравственој организацији по претходном заказивању.

У време посете у Коронарној јединици Опште болнице у Суботици била је на лечењу С.С. рођена 1957. године која је због срчаних тегоба, још док се налазила у полицијском задржавању била пребачена у ову здравствену организацију. Како је одређена мера притвора ову пацијенткињу обезбеђује континуирано по један припадник Службе за обезбеђење ОЗ Суботица. Дана 25. марта 2016. године обављена је посета Коронарној јединици Опште болнице у Суботици и затечена је пацијенткиња С.С. рођена 1957. године, а испред Коронарне јединице, у ходнику, затечен је припадник Службе за обезбеђење. Пацијенткиња је затечена у болесничкој постелји, није била везана.

Истакнуто је да повремено заказани специјалистички лекарски прегледи не буду реализовани зато што нема довољно возила и/или припадника Службе за обезбеђење да се обезбеди спровод у заказаном термину.

43.

УТВРЂЕНО:

У ОЗ Суботица се повремено отказују заказани специјалистички прегледи услед недовољног броја службених лица у Заводу и/или недовољног броја возила за спровод.

РАЗЛОЗИ:

Кадгод је потребно да затвореници буду хоспитализовани или прегледани од специјалисте у болници њих треба превести без одлагања и на начин који је у складу са њиховим здравственим стањем.¹²⁵

ПРЕПОРУКА:

ОЗ Суботица ће обезбедити да свако лице лишено слободе за које је ван Завода заказано пружање здравствене услуге (нпр. специјалистички преглед, рендгенско снимање и др.) буде спроведено у заказано време.

ОЗ Суботица увешће евиденцију специјалистичких прегледа и других медицинских интервенција које су заказане ван Завода како би се централизовали подаци о потреби планираних спровођења ван Завода ради остваривања здравствене заштите.

Увидом у документацију утврђено је да је током 2015. године обављено 28 интернистичких и 153 прегледа осталих специјалиста (без прегледа психијатра); дакле, током претходне године укупно је обављено 181 специјалистичких прегледа или око 15 прегледа у просеку месечно. Поред специјалистичких лекарских прегледа, према расположивим евиденцијама за последња два месеца 2015. године и прва два месеца 2016. године обавља се од 3-5 лабораторијских прегледа месечно.

2.5.2.3. Прегледи у посебним случајевима

Према наводима медицинске сестре лекар прегледа осуђеног пре одређивања мере усамљења и посебно надзире његово здравствено стање током извршења мере. Такође, лекар посебно надзире

¹²⁵ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења (2002) 3 - Rev. 2010, тачка 37.

здравствено стање стање лица смештених под појачан надзор. Даље, лекар прегледа осуђеног пре извршења мере упућивања у самицу, прегледа га свакодневно током извршења мере и уписује налазе и мишљења у здравствени картон.

Лекар прегледа свакодневно осуђеног који одбија храну или воду. Налази се уписују у здравствени картон, а не постоји посебан (кумулативни) регистар у којем се бележе ови случајеви.

44.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>У ОЗ Суботица не води се посебна евиденција о лицима која одбијају лечење, храну или воду.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Евиденције о поступцима и догађајима од значаја за извршење кривичних санкција и мера, евиденције о особама које посећују завод или лица лишена слободе воде се кроз помоћне књиге.</i></p> <p><i>Помоћне књиге су: "... евиденција о лицима која одбијају лечење, храну или воду...".¹²⁶</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>ОЗ Суботица успоставиће и водиће посебну евиденцију о лицима која одбијају лечење, храну или воду.</p>

Извршен је увид у интерни формулар "Лекарски извештај" из којег се види да се лекар изјашњава о здравственом стању лица које је упућено на издржавање дисциплинске казне самице".

Из здравственог картона К. И. види се да је дана 04. 02. 2016. г. уписано "способан самица", а потом дана 05., 08., 09., 10. и 11. 02. 2016. г. "обилазак", а дана 12. 02. 2016. г. "психички стабилан".

45.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>Лекар не прегледа свакодневно осуђеног током извршења мере упућивања у самицу.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Током извршења дисциплинске мере упућивања у самицу обавезна је лекарска контрола осуђеног најмање једном у току дана, а управник завода и васпитач су обавезни да га посете најмање једном у току седам дана. Налази и запажања лекара и других овлашћених лица уносе се у књигу извршења дисциплинске мере упућивања у самицу.¹²⁷</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>ОЗ Суботица ће обезбедити да осуђено лице које је упућено у самицу буде обавезно контролисано од лекара најмање једном у току дана током целокупног трајања дисциплинске мере.</p>

2.5.3. ЛЕЧЕЊЕ И ИНТЕРВЕНЦИЈЕ

Лечење осуђеног се спроводи искључиво уз на његов пристанак, осим у случају акутних психотичних реакција и сумње на заразне болести.

¹²⁶ ЗИКС ("Сл. гласник РС", бр. 55/2014), чл.10. ст. 1. и 2.

¹²⁷ ЗИКС, чл. 165.

2.5.3.1. Лечење и интервенције у Заводу

У Заводу се пружа здравствена заштита (лечење и интервенције из домена опште медицине. Завод организује добровољно тестирање на крвно – преносиве болести (хепатитис Б и Ц и ХИВ) тако што се заинтересовани упућују у Службу за трансфузију крви. У Заводу се даје ампулирана терапија и врше се мања превијања.

2.5.3.2. Лечење и интервенције ван Завода

Лица лишена слободе се упућују на лечење или интервенцију ван Завода у оближњу здравствену установу, у случајевима када здравствену заштиту није могуће обезбедити у Заводу, као и у случајевима тешких акутних обољења која изискују хируршки третман. Нису истакнути проблеми у збрињавању ових лица. За акутна и ургентна стања збрињавање се врши без заказивања, а у осталим случајевима специјалистички преглед и/или друге услуге се заказују.

Према службеним наводима није се догодило да здравствена установа одбија да изврше пријем лица лишених слободе ради остваривања здравствене заштите, али се дешава да се заказани прегледи одлажу због недовољног броја службених лица у Заводу за спроводе и/или недовољног броја возила за спровод.

Лица лишена слободе се упућују на лечење или интервенцију у Специјалну затворску болницу, у случајевима акутних психотичних поремећаја и у другим случајевима. Наводи се да је ова сарадња добра, да се упућивање уговори унапред, а пацијент претходно бива прегледан у Општој болници у Суботици па се предлог за упућивање у Специјалну затворску болницу у Београду формулише на основу налаза специјалисте.

2.5.3.3. Стоматолошка заштита

Лицима лишеним слободе се стоматолошка заштита пружа у Заводу и то искључиво вађење зуба. Завод има склопљен уговор са Самосталном специјалистичком стоматолошком ординацијом др Миклош Матијевић (ул. Јована Микића бр. 134), а стоматолог у Завод долази једном недељно, а током 2015. године у Заводу је стоматолошка заштита пружена укупно 222 пута.

На примедбе појединих лица лишених слободе да им се у Заводу пружа недовољна стоматолошка заштита, да се све своди на вађење зуба, медицинско особље наводи да се у Заводу врши искључиво вађење зуба, а да др Матијевић, када процени да је могућа оправка о томе пацијенту даје потврду уз навођење цене интервенције. Уколико је пацијент заинтересован и има новца да плати, са Заводом се организује спровођење у просторије приватне стоматолошке праксе и поправка зуба. У току 2015. године ван Завода омогућено је пружење услуга зубног лекара у 4 случаја.

За пружање стоматолошке заштите води се протокол, али свако лице коме се ова заштита пружа нема свој стоматолошки картон.

46.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Суботица ће водити индивидуалне стоматолошке картоне.

Извршен је увид у извештај сачињен на меморандуму Самостална специјалистичка стоматолошком ординација др Миклош Матијевић од 20. 11. 2015. године из којег се види да је пацијенту Б.Б., старом 25 година утврђено обољење бочног секутића у горњој вилици и да је наведено да зуб „може да се поправи“, да је „потребно лечење зуба... на сопственом трошку у износу од 2500,00 РСД... у амбуланти СССО – Матијевић“.

2.5.3.4. Лечење душевно оболелих лица

Према наводима медицинске сестре у Заводу су смештена поједина душено оболела лица. Уколико се укаже проблем таква лица бивају упућена на специјалистички преглед у Општу болницу у Суботици, а по савету психијатра и у Специјалну затворску болницу у Београду.

Према годишњем извештају о врсти и броју оболелих види се да је у 2015. години у Заводу је регистровано 255 лица са менталним поремећајима. Међутим, из овог извештаја није могуће утврдити врсту (и тежину менталног поремећаја).

Током првог лекарског прегледа по пријему у Завод лекар обраћа посебну пажњу да ли је прегледано лице душевно оболело (лице са менталним поремећајем).

Из годишњег извештаја о обиму пружених здравствених услуга у 2015. години види се да је ван Завода, специјалистички преглед психијатра остварен 92 пута, односно око 8 пута месечно.

2.5.4. ПОСЕБНИ АСПЕКТИ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ

2.5.4.1. Заразне болести

По наводима медицинске сестре, процена је да у Заводу нису смештени особе оболеле од хепатитиса Б, док је смештено око 7 оболелих од хепатитиса Ц; такође, процена је да актуелно нема смештених оболелих од ХИВ-а. Међутим, тим НПМ није добио поуздане податке о броју тестираних лица на заразне болести.

У Заводу су претходно, током реализације пројекта Глобал фонда, било могуће добити презервативе и едукативни материјал у вези са полно преносивим инфекцијама. Међутим, пројект је окончан.

2.5.4.2. Болести зависности

Према наводима службених лица, процена је да је у Заводу број некадашњих зависника од психоактивне супстанци 5 међу осуђенима, а 4 код притвореника.

У Заводу не постоји посебно одељење за одвикавање од психоактивних супстанци. Некадашњих зависници од психоактивне супстанци се смештају са осталим осуђеним, односно притвореним лицима.

У Заводу се налазе три лица на супституционој терапији: 2 примају метадон, а један бупренорфин. У питању су пацијенти којима је супституциона терапија одређена пре но што су лишени слободе, па је садашња терапија у Заводу само наставак претходног лечења. Према наводима службених лица, уколико зависнику од дроге, пре но што је ступио на издржавање казне затвора/мере притвора, док се налазио у заједници, није био укључен у програм супституције, након ступања у Завод није могуће, чак и када за то постоје медицинске индикације, отпочети програм супституције.

По наводима медицинске сестре, присуство психоактивних супстанци у Заводу није проблем. У периоду 2015. године тестирано је 9 лица на психоактивне супстанце и то сви путем посебних мера. Позитивних резултата на тесту није било. Од почетка 2016. године обављено је тестирање 3 лица на психоактивне супстанце путем посебних мера, а добровољног тестирања није било. Од три тестирана лица 2 су била позитивна: једно на бензодиазепине које има у терапији, а друго је било позитивно на бензодиазепине, амфетамин, опијате и тетрахидроканабинол.

47.

УТВРЂЕНО:

У ОЗ Суботица зависницима од дрога није обезбеђен адекватан супституциони третман уколико пре ступања на издржавање казне затвора/мере притвора нису били на супституционој терапији.

РАЗЛОЗИ:

Став је Европског комитета за спречавање мучења да превенција наркоманије треба енергично да се спроводи у затвору јер је улазак у затвор могућност да се ради са зависницима од дроге и због тога је важно да се на погодан начин помоћ понуди свим заинтересованим лицима; самим тим, одговарајућа здравствена заштита мора бити доступан у свим затворима. Помоћ која се нуди зависницима од дроге треба да буде различита, детоксикација са супституционим програмима за пацијенте зависне од дроге треба да се комбинује са адекватним психо-социјалним и образовним програма за зависнике од опијата који нису у стању да престану да узимају лекове. На послетку, сви запослени здравствени радници (и затворско особље уопште) треба да има посебну обуку о проблемима у вези са зависношћу од дрога¹²⁸.

ПРЕПОРУКА:

Управа за извршење кривичних санкција ће са Министарством здравља обезбедити да се свим лицима која се налазе на издржавању казне затвора, када за то постоје медицинске индикације, под једнаким условима као и грађанима који живе у заједници, омогући приступ савременим мерама за лечење зависности од дроге, пре свега могућност укључивања у програм супституције.

Тестирање врше медицинска сестра и доктор у присуству два припадника Службе за обезбеђење и тестираног лица. Сви потписују записник о извршеном тесту. Извршена је провера тест трака којима Завод располаже па је установљено да се ради о панел тесту на 10 супстанци, те да су расположиви тестови у року употребе (истиче у јуну 2016. г.).

2.5.4.3. Повређивања

У Заводу се води посебна евиденција о повредама лица лишених слободe и то тако што се воде две одвојене књиге – евиденције: „Повреде задобијене у сукобима“ и „Самоповређивање“. Међутим, по речима медицинске сестре, када се код неког лица приликом првог лекарског прегледа након пријема у Завод констатују телесне повреде, овај случај се не евидентира ни у једној од постојећих књига – евиденција. У овим случајевима, налаз лекарског прегледа се уписује искључиво у здравствени картон прегледаног лица.

У књигама – евиденцијама „Повреде задобијене у сукобима“ и „Самоповређивање“ се не уписује навод повређеног о настанку повреде, не уписује се мишљење лекара о повезаности навода повређеног о настанку повреде и насталих повреда.

По наводу медицинске сестре, у току претходне календарске године и током ове године ни у једном случају није дошао до знака или индикације да се са лицима лишеним слободe поступа насилно.

Увидом у књигу „Повреде задобијене у сукобима“ за 2016. годину утврђено је да нема евидентираних случајева, док су у 2015. години евидентирана 4 случаја, у 2014. години 10 случајева, 2013. године 2 случаја, 2012. године 6 случајева, а 2011. године 6 случајева.

¹²⁸ Европски комитет за спречавање мучења – Извештај о посети Грчкој; CPT/Inf (2010) 33, §139; доступно на <http://www.cpt.coe.int/documents/grc/2010-33-inf-eng.htm>

У књизи „Самоповреде“ за 2016. годину евидентирана су 2 случаја, у 2015. години евидентирана су 4 случаја, у 2014. години 3, а 2013. године 4 случаја. Увидом у случајеве који су евидентирани у текућој години види се да је за пацијента В.Б. рођеног 1990. године дана 08. 01. 2016. г. евидентирано да се „ножићем од жилета огребао“, а за пацијента Н.М. рођеног 1992. године да се 20. 01. 2016. године повредио жилетом. У току 2015. године један од евидентираних пацијената (К.Д., рођен 1988. г.) прегледан је 20. 11. 2015. године због, како се наводи „покушаја вешања“.

Извршен је увид у здравствени картон В.Б. рођеног 1990. године па је утврђено да је његов први лекарски преглед обављен дана 02. 11. 2015. године. Прво наредно обраћање лекару евидентирано је 06. 01. 2016. године, а 08. 01. 2016. године евидентирано је следеће: „Лице доведено у амб. око 12,20 пошто је жилетом огребао леву руку у пределу подлактице. Лице узнемирено, плаче, дата тбл. Бенседин. Телеф. контакт др Еветовић ординирао тбл. Бенседин 10мг 2x1“.

Овај унос у здравствени картон није оверен потписом нити штамбиљем лекара, а из садржине текста се закључује да је **преглед обавила медицинска сестра**. Даље, под истим датумом, такође без личног штамбиља, са парафом из којег није могуће закључити ко је извршио унос у здравствени картон, наводи се: „објективно без психичких испада. Комуникација нормална. Способан за изолацију“. Наредни унос у здравственом картону је 10. 01. 2016. године када је наведено: „Обилазак -стабилан“. Дана 11. 01. 2016. године наведено је: „психички стабилан“, дана 12. 01. и 13. 01.: „обилазак“, а дана 14. 01. 2016. године: „не узима тх“ (односно не узима лекове – терапију). У здравственом картону се налазе и уписи од 26. 01., 22. 02., те од 14. и 17. 03. 2016. године из којих се закључује да пацијент није упућен психијатру. У здравственом картону се налази лекарски извештај Опште болнице Суботица – Одељења за пријем и збрињавање ургентних стања (бр. протокола 479) из којег се види да је преглед специјалисте за ургентну медицину обављен дана 08. 01. 2016. г. у 13,11 часова, а преглед психијатра истог дана у 13,43 сата. Наведено је „покушао је сећи вене... ово ради по други пут“, затим „од раније лечен на психијатрији“, затим „наводно није спавао неколико дана“. У закључку је наведено да постоји поремећај личности и емоционална нестабилност и препоручена је терапија (Ефтил 0+0+500мг, као и Нипам табл. увече по потреби“). Такође, наведено је „контрола по потреби“. Поред медицинске документације, у здравственом картону се налази решење управника Завода бр. 24-13-57/16-05 од 08. 01. 2016. године о одређивању посебне мере смештај под појачан надзор.

На основу анализе података из овог здравственог картона произилазе следећи закључци:

- пацијента за којег се наводи да је извршио самоповређивање није након повређивања прегледао лекар у Заводу, већ је преглед и унос у здравствени картон извршила медицинска сестра;
- непосредно по повређивању, пацијент је упућен у Општу болницу у Суботици где су прегледе извршили специјалиста за ургентну медицину и психијатар;
- након епизоде самоповређивања лице лишене слободе је смештено под појачан надзор по решењу управника Завода;
- током периода од око 2 ½ месеца након самоповређивања пацијент није упућен психијатру ради контролног консултативног прегледа и стручног сагледавања менталног стања, а наведено је да одбија терапију из чега се посредно закључује да највероватније није желео да узима лекове које је при прегледу обављеном дана 08. 01. 2016. г. препоручио психијатар.

Увидом у амбулантни протокол утврђено је да је дана 20. 11. 2015. године, под текућим бројем 2113 евидентиран лекарски преглед К.Д. рођеног 1988. године и да је наведено да се ради о покушају самоубиства вешањем, те да је констатован „танак подлив са д. стране врата“. Дат је лек за смирење (Диазепам), а пацијент је упућен у Општу болницу Суботица на преглед неуропсихијатра. Извршен је увид у здравствени картон К.Д. рођеног 1988. године па је утврђено да се у овом картону налази отпусна листа Специјалне затворске болнице у Београду, мат. бр. 31270 из које се сазнаје да је пацијент примљен у ову болницу дана 21. 11. 2015. године због покушаја самоубиства вешањем у ОЗ Суботица. Даље се наводи да претходно није психијатријски лечен. У закључку при отпусту из СЗБ наведено је да је кратка психијатријска експлорација показала да се ради о емотивно незрелој личности, неадекватних адаптивних механизма која је склона декомпензацији у условима повећаних психичких захтева као што је пенална средина. Констатовано је да се отпушта „у опорављеном стању“ уз препоруку да

редовно узима терапију (Золофт 1+0+0 и Бенседин 1+1+2). У здравственом картону евидентирано је под датумом 23. 11. 2015. г. да је пацијент 21. 11. одведен у СЗБ због покушаја самоубиства, али у здравственом картону **нема податка о првом лекарском прегледу по пријему у Завод.** Следећа посета лекару евидентирана је 01. 12. 2015. г. када је преписана терапија која је препоручена у отпусној листи СЗБ. **Под датумом 09. 01. 2016. године евидентирано је: „Туча. Cont. capitis reg. temp. dxt.“. Нема детаљнијег описа ове повреде, нису наведене речи пацијента о околностима под којима је дошло до повређивања нити је дат лекарски закључак о повезаности установљених повреда и података о околностима повређивања. Такође, провером у евиденцији – књизи „Повреде задобијене у сукобима“, утврђено је да за 2016. годину није евидентиран ни један случај, па тако ни овај.** Даљом анализом здравственог картона види се да није било контролних психијатријских прегледа, а да је 04. 03. 2016. године евидентирано да је дат „упут психологу“.

На основу анализе података из овог здравственог картона произилазе следећи закључци:

- први лекарски преглед није обављен на дан пријема у Завод;
- стање менталног здравља пацијента који је покушао суицид и за кога су психијатри у СЗБ Београд закључили да је „склон декомпензацији у условима повећаних психичких захтева“ није обезбеђен контролни преглед психијатра у временском периоду од око 3½ месеца након отпуштања из СЗБ;
- иако је наведено да је пацијент 09. 01. 2016. г. повређен у тучи овај случај није евидентиран у књизи „Повреде задобијене у сукобима“, а у медицинској документацији – здравственом картону повреде нису детаљније описане, подаци добијени од пацијента о начину на који су повреде настале нису забележени, а лекар није дао своје мишљење о повезаности између објективно установљених повреда и навода о околностима њиховог настанка.

Извршен је увид у здравствени картон Л.С. рођеног 1993. године па је утврђено да је његов први лекарски преглед обављен дана 18. 01. 2016. године нису описане било какве телесне повреде у лекарском налазу. Међутим, у здравственом картону се налази ручно писана изјава од 15. 01. 2016. г. у којој је наведено: „ изјављујем да сам повреде у пределу левог колена, десне слепоочноце и леве стране леђа задобио приликом удараца који сам задобио у леђа а затим пао и ударио колено и слепоочницу. Прегледан сам у хитном пријему а налази су остали у тужилаштву“. Осим првог лекарског прегледа, у здравственом картону није евидентирана било која друга услуга здравственог тима Завода.

Практично идентична ситуација постоји и у вези са П.М. који је рођен 1994. године; увидом у његов здравствени картон утврђено је да је први лекарски преглед обављен дана 18. 01. 2016. године којом приликом нису описане било какве телесне повреде у лекарском налазу. Међутим, у здравственом картону се налази ручно писана изјава у којој је наведено: „ имам подлив мало испод десног рамена од пре 7 дана од угриза девојке“.

На основу анализе података из ових здравствених картона произилази следећи закључак:

- **Иако су оба лица лишена слободе имала телесне повреде у време пријема у Завод и првог лекарског прегледа што произилази из садржине њихових изјава, никакав податак о томе не постоји у медицинској документацији.**

48.

УТВРЂЕНО:

Након самоповређивања, осим иницијалног прегледа психијатра, лицу лишеном слободе није пружена психијатријско/психолошка помоћ.

Телесне повреде лица лишених слободе не описују се адекватно у медицинској документацији која се води у Заводу.

РАЗЛОЗИ:

Европски комитет за спречавање мучења става је да чин самоповређивања често одражава проблеме и поремећаје психолошке или психијатријске природе, те стога самоповређивању треба прићи са терапеутске тачке гледишта а не као акту кршења дисциплине. Даље, изоловање затвореника (чак и ако се самоповређивање не сматра дисциплинским преступом) ће вероватно погоршати његове психолошке или психијатријске проблеме. С тим у вези, треба додати да је код свих случајева самоповређивања неопходна медицинска процена одмах након инцидента како би се проценио степен повреда и да утврдило психолошко стање затвореника¹²⁹.

ПРЕПОРУКА:

ОЗ Суботица ће у случајевима самоповређивања лица лишених слободе, поред иницијалних лекарских прегледа ради процене степена повреда и утврђивања психолошког стања, обезбедити потребни терапеутски психијатријско/психолошки приступ.

Приликом првог лекарског прегледа по пријему у ОЗ Суботица, поред уобичајених елемената (на које је указано у одговарајућем поглављу извештаја), уколико се утврди постојање телесних повреда исте морају бити детаљно описане у здравственом картону, а поред тога треба да буде наведен податак од прегледаног лица о околностима под којима је дошло до настанка повреда. Такође, неопходно је да лекар да закључак о повезаности установљених повреда и добијених података од прегледаног лица о околностима под којима су повреде настале.

Потребно је да се у Заводу води регистар повреда у којем ће се овакви случајеви евидентирати.

2.5.4.4 Штрајк глађу

Током 2015. године у Заводу је 8 лица лишених слободе штрајковала глађу. Под лицем које штрајкује глађу се подразумева лице које је објавило да штрајкује глађу. Лекар добија информацију о томе да одређено лице одбија храну или воду од стране Службе за обезбеђење, тако што му у што краћем року доставља информацију, а лекар одмах по пријему информације обавља преглед тог лица. Лекар обавља преглед лица које одбија храну или воду у амбуланти, а уколико овај одбија да приступи на преглед, преглед се не обавља.

Медицинска сестра наводи да лекар свакодневно прегледа, односно нуди преглед осуђеном који одбија храну или воду, а то констатује у здравственом картону.

Преглед осуђеног који одбија храну или воду се састоји од узимања анамнестичких података, мерења телесне тежине и крвног притиска, као и физикалног прегледа.

Извршен је увид у здравствени картон Е. М. па је констатовано да су евидентирани подаци о лекарским прегледима који су обављени током штрајка глађу.

2.5.4.5. Смртни случајеви

У Заводу је у текућој години, као и у току 2015. године није било смртних случајева. Током 2014. године евидентирана су два случаја смрти, али смрт није наступила у Заводу већ је у једном случају наступила „код куће“, односно када је лице лишено слободе било ван Завода, а у другом случају смрт је наступила у току лечења на Војномедицинској академији у Београду. У 2013. години није било смртних случајева, а у 2012. години евидентиран је један случај самоубилачког вешања у Заводу (01. 07. 2012. г.).

Нема података о евентуално обављеним обдукцијама.

¹²⁹ Европски комитет за спречавање мучења – Извештај о посети Летонији; CPT/Inf (2009) 35, §92; доступно на <http://www.cpt.coe.int/documents/lva/2009-35-inf-eng.htm>

2.5.6. ЗДРАВСТВЕНИ НАДЗОР

2.5.6.1. Надзор над радом завода

Лекар врши контролу смештаја, хигијену, санитарне и друге услове од којих зависи здравље осуђених. Међутим, лекар управнику не подноси у писаној форми налазе и препоруке о количини и квалитету хране, побољшању хигијене у Заводу и код осуђених, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве осуђени.

49.

<p><i>УТВРЂЕНО</i></p> <p>Лекар не подноси у писменој форми управнику налазе и препоруке о побољшању хигијене у Заводу, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве лица лишена слободе.</p>
<p><i>РАЗЛОЗИ</i></p> <p>Лекар је у обавези да управнику завода у писменој форми даје налазе и препоруке о побољшању хигијене у заводу и код осуђених, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве осуђени.¹³⁰</p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>Лекар ће у писменој форми подносити управнику налазе и препоруке о побољшању хигијене у Заводу, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве лица лишена слободе.</p>

2.5.6.2. Надзор над радом здравствене службе

Надзор над стручним радом здравствене службе, односно лекара у Заводу, Министарство надлежно за здравство није обавило. НПМ тим је извршио увид у Извештај о редовном надзору над радом Завода, које је Управа за извршење кривичних санкција Министарства правде обавила 2013. и 2015. године.

Из извештаја Управе за извршење кривичних санкција Министарства правде о редовном надзору над радом Завода пов. бр. 3/13 од 10. маја 2013. године који је у Заводу запримљен 12. 05. 2013. године поред осталог види се да је у вези са стоматолошком заштитом утврђено да је иста „делимично организована“, да је осуђенима „обезбеђено само вађење зуба“, затим да „не постоји засебна стоматолошка ординација“. У вези са психијатријском заштитом констатовано је да се осуђени на преглед психијатра воде у Општу болницу у Суботици, као и да је у 2013. години било 14 прегледа. Затим је констатовано да Завод располаже једном амбулантом уз оцену да је „просторија [...] неадекватна јер је вишенаменска, истовремено је апотека, картотека, служи за прегледе, превијање, давање инфузија и стоматолошке интервенције“. Затим, истакнуто је да је „неопходно да поступак поделе медикаментозне терапије спроводи медицинско особље“ јер је утврђено да терапију лицима лишеним слободе деле радници Службе за обезбеђење.

Приликом редовног надзора 2015. године, поново је констатовано да Завод располаже са једном амбулантом, односно неадекватном (вишенаменском) просторијом, као и да је „неопходно да поступак поделе медикаментозне терапије спроводи медицинско особље“.

¹³⁰ ЗИКС чл. 116, став 1. тачка 4.

50.

УТВРЂЕНО

Надзор над стручним радом здравствене службе, односно лекара у Заводу, Министарство надлежно за здравство није обавило.

РАЗЛОЗИ

Стручни рад здравствене службе у заводима надзире министарство надлежно за здравство.¹³¹

Спољна провера квалитета стручног рада може бити редовна и ванредна.

Редовну спољну проверу квалитета стручног рада организује и спроводи Министарство, на основу годишњег плана провере квалитета стручног рада који доноси министар.¹³²

ПРЕПОРУКА

Министарство здравља ће без одлагања извршити стручни надзор над радом лекара у Окружном затвору у Суботици.

Министарство ће копију извештаја из надзора достави Националном механизму за превенцију тортуре.

¹³¹ ЗИКС члан 276.

¹³² Закон о здравственој заштити члан 208. ст. 1. и 2.